

Լուսի

Լ. Բաշկ

Լուսի/Լուսի Լուսի

1914/15

Լուսի/Լուսի Լուսի

891.99

Ը-30

891.542-2

7-34

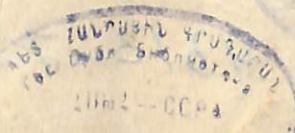
Ե. Եանթր.

205 պրիմիտիվ

Թարգմանելու, ինչպէս և ներկայացնելու թույլ-
աւուրեալ իրաւունքը հեղինակը իրեն կը վերապահէ:

Право перевода на другіе языки, а также разрѣ-
шеніе постановки на сценѣ авторъ сохраняетъ за
собою.

13639

97417

891-99
2-30

Տ Ե Ղ Ը

ՀԱՅԱՇԱՏ ՔԱՂԱՔ ՄԸ

ՀԻՆ ՍԵՆՇԱԿ ՄԸ. ՀԻՆ ԿԱՀԵՐ

Մեջեղը մեծ, կլոռ սեղան մը, վրան լայն լուսամ-
փափով լամպ: Սեղանին քովը մեծ ու խոր կաշի բազ-
կաթու մը: Աջ ու ձախ դուռ ու պատուհան: Գլխաւոր
մուտքը նակեցն է:

Ա Ն Ձ Ե Ր Ը

Մինասեաններու հայրը՝ աշխուժ ծերունկ մը, կար-
միր այտերով, ճերմակ մազերով:

Իր զաւակներն են յաջորդ չորսը.

Մարիամ՝ միջին տարիքի, գիւրագրգիռ, ջղային կին
մը. մազերը, հագուստն ու շարժումները թափթփած:

Յակոբ՝ 30-ի մօտիկ երիտասարդ մը, կծկւած աչ-
քերով. խօսւածքին, շարժումին ու հագուստին մէջ
պչրանք:

1007
3256

Սիրան՝ սև առատ մազերով, տխուր աչքերով, սև
ու դարդ հագուստով. 26—27 տարեկան:

Նւարդ՝ լուրջ ու հանդարտ աղջիկ մը, 18—19
տարեկան:

Սահակ Պօղոսեան՝ փոքրահասակ, գունատ, մեղմ
դիմադծերով. նիստ ու կացը ցրիւ:

Օհաննէս Ծալեան՝ թիկնեղ, խոշոր մարդ մը. բաց
ու արևառ դէմքով:

Տիրուհի՝ տարիքոտ նիհար աղջիկ մը. կարծես
միշտ չարացած. միշտ ալ ահագին շալ մը ուսերուն:

Դալուս՝ կոր ու չոր երկարահասակ մարդ մը,
ալիխառն. քաշ կու գա հազալով ու աղօթք մը մնջելով:

4313-72

13 JUL 2013

U 5 5 5 5

U n u g h u r u r

1.

Դիտել է: Սիրանը նստած է լամպին տակ, մեծ բազկա-
 րոտին մեջ ու կը բանի: Դիմացը սեղանին միւս կողմը
 կեցած է Սահակը ու ջղաձգօրէն լրագիր մը կը ծալըլէ:

Սահակ — (Մտածումներուն մէջէն) Ծիշտ է. իրա-
 ւունք ունիս:

Սիրան — Միւսնիւրը քեզմէ ինչո՞վ են աւելի:

Սահակ — (Ուղղւելով ու լրագիրը նետելով մէկողի) Տես,
 Սիրան, երբ այդպէս կը խօսիս, կարծես իմ վրաս
 ալ տեսակ մը վստահութիւն կու գա, կարծես ես
 ալ կըսկսիմ ուժերուս հաւատալու: Չէ, Սիրան, ես
 ալ ուժ մըն եմ, ես ալ աշխատաւոր մը. թող ըւ-
 լա համեստ, թող ըլլա փոքր. ի՞նչ փոյթ: Սրբա-
 գրիչ մը. ի՞նչ է որ. ո՞վ կու տա անոր անունը
 խմբագրատան մէջ. բայց ամէն մէկ յօդաւոր
 մէջ, ամենքի ալ գրածին մէջ ինծմէ բան մը կա,
 կտոր մը: Ծիշտ է, ինչո՞ւս պէտք ուրիշներուն
 կարծիքը, բաւական է որ դուն կը գնահատես
 իմ աշխատանքս ալ, իմ հոգիս ալ: Գու գնա-
 հատումն է իմ վարձս. միայն քնւ:

Սիրան — (Չեղբի փորձը թողած՝ ուշադիր ու լուրջ կը
 նայի տղուն):

Սահակ — Ի՞նչ եղաւ քեզի. ինչո՞ւ այդպէս տխուր կը
 նայիս ինծի:

Սիրան — (Սթափելով) Տխուր. ո՛չ: Այնպէս. կարծես
 քիչ մը գլուխս...

Սահակ — Հապա որ կ'ըսեմ: Դէ, թող, ալ մի բանիւր:
Սիրան — Չէ. պէտք է վերջացընեմ. վաղը գալու է տանի:

Սահակ — (Նեղսրտած) Է՛, ամբողջ տունը քու վրադ, բոլոր հոգն ու աշխատանքը ուսիդ, գիշերներն ալ այդ ասեղը: Չէ, ատիկա արդէն բոլորովին աւելորդ է:

Սիրան — Որ չբանիմ՝ ծայրը ծայրին չի գար:

2.

Ներս արմուկ. երկուքն ալ կը դառնան դեպի կից սենեակը սանդղ դուռը, որ քիչ մը վերջը կը բացւի ու կը մտնէ Յակոբը գլխարկը գլխին, գաւազանը քեւին տակ, բոլոր մը գալարելով երկու ձեռքով:

Յակոբ — (Չոր ու կուսն) Ատ քու գործդ չէ: Դուն քու գործիդ խառնէ: Քալէ, Սահակ:

Մարիամ — (Սեմին վրայէն, չար) Իհարկէ թողնեն քեզի, որ ամբողջ օրը փութիս կոնակիդ ու առատադը նայիս:

Յակոբ — Այո, այո, հրամմեր ես: մինչև չը պառկիս, մինչև առաստաղը չը նայիս՝ ոչինչ չի գրւիր. առանց մտածելու ոչինչ չի գրւիր:

Մարիամ — Ա՛խ, քու խենթիս-մենթիս խաղաղուկները: Մարդավարի գործի մը չը կալիքս: Պարտաւ մարդ ես, պարտաւ:

Յակոբ — Ա՛, ի՞նչ աշխատող մըն ես, է:

Մարիամ — Է՛, ես ու դուն մէկ ենք. ես հիւանդ ու տկար կնիկ մը:

Յակոբ — Հիւանդ, հիւանդ. գլուխնիս ուռեցաւ լսելէն:

Մարիամ — (Ետնադուր) Լեզուդ քեզի քաշէ: Երեսուն տարեկան մարդ պիտի ըլլաս շուտով ու մինչև հիմա հօրդ ու քրոջդ հացը կ'ուտես:

Յակոբ — Բայց գիտե՞ս՝ երկայն ըրիր. թիւ է քեզի դատաւոր կարգեր իմ գործերուս վրա. ամեն տեղ ալ քիթդ խոթես պիտի:

Սիրան — (Յանդիմանական) Յակոբ, մեծ քոյրդ է:

Յակոբ — Մեծ, մեծ. է, ալ հերիք է: Կշտացանք քու հիւանդութենէդ ալ, քու տրտաւորէդ ալ: (Կատիւն) Եւ վերջապէս ինչացո՞ւ ես դուն հոս: Դուն արդէն կարգւեր ես, ստացեր ես քու բաժինդ, ինչո՞ւ ես ձգեր մարդդ, ինչո՞ւ ես եկեր նորէն մեր վզին:

Սիրան — (Չայրացած ոտքի ցատկելով) Յակոբ...

Մարիամ — Չայնդ քեզի քաշէ, սրիկն, դուն թիւ ես, որ երեսիս...

3.

Հայրն ու Նւարդը կը մտնեն նակսի դռնէն:

Հայր — Սա ի՞նչ բան է նորէն:

Մարիամ — Դուրս վաճառէ, հայր, դուրս վաճառէ ատ լիբրը: Դուն... դուն իմ երեսիս... իմ երեսիս... իմ... իմ... (Շունչը կը կտրի ու կը թռչնա):

Սիրան ու Նւարդ վրա կը վազեն օգնելու ու ներս տանիլ կ'ուզեն:

Մարիամ — (Ուժեղ Նուարդի, յենաւ քոյրերուն ու լնդհատ) Աստուծ քեզի ալ իմ օրս ձգէ, դուն ալ ուրիշներուն կարօտ ըլլաս: Դուն ալ...

Սիրան — Հանգստացիր, հանգստացիր:

Կը տանին կից սենեակը:

Հայրը — Հիմա դուն քու ըրածիդ կը հաւնիս: Հազիւ էր
աս երկու օրը քիչ մը աղէկցեր. հիմա նորէն լաց,
դեղ, ջիւղեր, իրարանցում:

Յակօբ — Ինքն է սկսողը. ես ի՞նչ ընեմ: (Կոկորդը ցոյց
տալով) Ալ հոս է հասեր, ալ համբերել կարելի չէ:

Հայրը — (Կտրուկ) Քեզի ըսեր եմ՝ ես աղմուկ չեմ սիրեր:

Յակօբ — (Սահակին) Եղբայր, կը տեսնես. ես կ'ըզ-
բաղւիմ մեր հանրային կեանքի հարցերովը,
խնդիրներովը, որ մտրակեմ, քննադատեմ մեր
կեանքի ախտերը. իսկ անոնք ինծի անպատճառ
վաճառականի մը գրասենեակը կ'ոխել կ'ուզեն:
Բայց ոչ:

Հայրը — (Անտարքեր) Բայց պատրաստ ստակը կ'ու-
տես: Ատ մէկը շիտակ է:

Յակօբ — (Ոսերը ցնցելով) Հ'ը. զարմանալի էք բո-
լորդ ալ: Ահա, մօրս թողած աս մէկ տունը չէ՞,
որ պատառ մը հաց կու տա մեզի. ինչպէս որ
դուք՝ անանկ ալ ես: Կարծես թէ ինքը ես շիներ:

Հայրը — (Խոժոռ) Հայտէ, հայտէ. ես քեզի հետ
գլուխ ելնել չեմ կրնար: Արդէն քեզմէ խէր չկա-
գնա, գլուխդ քարը: Միայն կը կրկնեմ՝ ես տան
մէջ աղմուկ չեմ սիրեր: Հասկըցա՞ր. հանգիստ
կ'ուզեմ ես:

Յակօբ — Դուք իմ հանգիստս մի խռովէք, ձեր հան-
գաթին ձեռք տուող չկա: (Սահակին) Քալէ, ու-
շացանք: Է՛, տրամադրութիւն կը թողնեն ասոնք
մարդու վրա:

Սահակ — (Տխուր, լուռ ու մտածկոտ կը հետեւի ա-
նոր):

Հայրը — (Շտենտունքիչ մը նայելէն ետքը, ձեռքը թափ
կու տա) Է՛... (Դուրս կ'ելնէ կողմասկի դռնէն):

Միւս դռնէն կը մտնեն Սիրանն ու Տիրուհին: Սիրանը
ուժասպառ ու ձանձրացած դիմելով:

Տիրուհի — (Անտարքեր ըլլալու ջանքով) Աղէկ, աղէկ-
սովորական պատմութիւն: Դեռ չվարժուեցա՞ր:

Սիրան — Ա՛: (Կը նետուի աթոռին) Յոգնած եմ, յոգ-
նած եմ:

Տիրուհի — Բան չկա. ես յոգնած չեմ: (Կը նստի սե-
ղանին առջեւը) Ամբողջ օրը դպրոցը. հիմա ալ
վերը, ա՛յ, այսչափ տետրակ ունիմ սրբագրելու:

Սիրան — (Ինքնիրենը, ձայնը քաշ տալով, ծանծորյ-
թով) Եփէ, սրբէ, մաքրէ. երէկ, այսօր, վաղը.
և նստէ հոս, բանէ, բանէ, բանէ. ինչո՞ւ. ինչո՞ւ
այս բոլորը: Նոյն սենեակը, նոյն պատերը, նոյն
հիւանդը, նոյն կռիւը, նոյն հոգերը, նոյն չարու-
թիւնը: Ա՛, ալ յոգնած եմ, յոգնած... (Յանկարծ)
Է՛: (Ելնէ կը մօտենա պատուհանին ու քիչ մը
կը նայի դուրս) Տես, Տիրուհի, տես, ի՞նչ բաղդ է՝
ըլլա մարդ հոն, հեռուն, հեռուն, հոն սարերուն
վրա:

Տիրուհի — Իսկ այդ սարերէն նոր լուր չունիս:

Սիրան — Ի՞նչ:

Տիրուհի — (Ժպտելով) Ծալեանէդ,

Սիրան — (Վշտոտ) Է՛, թող կատակը. հիմա սիրտ չու-
նիմ:

Տիրուհի — Ինչո՞ւ կատակ: Հիմա ինծի ըսել կ'ուզես,
որ քու զգացումներդ այնպէս, միայն...

Սիրան — (Անյարմար) Ձգէ, հոգիդ սիրես: (Տար-
ցած) Ձգացումներ, զգացումներ. ի՞նչ զգացում.
ո՞չ մի զգացում: (Կոտորված) Եւ վերջապէս դուն
գոնէ գիտես, որ ես կապւած աղջիկ եմ:

Տիրուհի — Հա, այդ մէկին արդէն խելքս երբէք չէ
հասեր: Շիտակ ըսէ, Սիրան, դուն լըջօրէն կը
մտածես՝ պսակւիս Սահակի հետ:

Սիրան — (Նեղսիրտ) Ձգիտեմ, չգիտեմ, ոչինչ չգիտեմ.
Թող:

Տիրուհի — Բայց ես գիտեմ: Ինչո՞ւ ես խօսք տւեր.
սիրուն բան չէ:

Սիրան — Ինչո՞ւ. Հապա ի՞նչ ընէի, երբ ամբողջ տարի
մը շուքի պէս ետեւէս կը պտըտէր. երբ գիտէի որ
իր միակ ուրախութիւնը ես եմ աշխարհիս երե-
սին. անտէր, միս-մինակ. ունի-չունի, մայր մը
ունի, կէս խնթ, կէս խելօք: Ինչպէ՞ս մերժէի,
երբ գողալով, վախժըխելով դէմս ուղղակի հարց
դրաւ: Եւ վերջապէս այն ատենը իմ զգացում-
ներս ալ կարծես քիչ մը աւելի ուրիշ տեսակ էին:
Ձգիտեմ ի՞նչ եղաւ ինձի հետ:

Տիրուհի — (Հեզմտ) Իրա՞ւ, չգիտե՞ս: Նայէ այն լեռ-
ները, ի՞նչ սիրուն են: (Ոտքի ննջելով խորհրդա-
ւոր) Սիրան, հետեւ սրտիդ. գնա ուր քեզի կը
կանչէ. ականջ դիր բնութեանդ այդ ներքին ձայ-
նին: Ես գիտեմ ինչ կը խօսիմ. մի խաղար բաղ-
դիդ հետ:

Սիրան — Բաղդ. ես արդէն բաղդ չունիմ որ:

Տիրուհի — Բաղդը եկեր է քու դուռդ. ան ի՞նչ ընէ,
որ դուն տեսնել չես ուղեր: Սիրան, լսէ ինձի.
ներս առ:

Սիրան — Է՛, մարդ որ բաղդ ունենա, անիկա առանց
իմ ուղեկուս ալ, առանց իմ ներս առնելուս ալ:

այ, այսպէս իմ նստած տեղս, (Դուռը մատնանիշ)
կը բանա ու ներս կու գա...

6.

Կը բացւի դուռը, կը մտնէ Օհաննէս Մալեանը, ետեւէն
Նւարդ: Նրկու աղջիկները ապաւով վախցած վեր
կը ցատկէն ու քաղցած կը նային իրար:

Օհաննէս — (Երկար կօշիկներ, կարճ ու զոց ժաքէթ,
ցած կտր գլխարկ. ճամբորդի արտաքին) Զէ՞ք
սպասեր: (Առաջ գալով, ջերմ) Բարեւ ձեզի, օրի՜նք
Սիրան:

Տիրուհի — Է՞, Սիրան, հիմա ասոր ի՞նչ կ'ըսես:

Սիրան — (Լուռ է ու կը կախէ գլուխը):

Օհաննէս — Ի՞նչ է պատահեր:

Սիրան — (Սթափելով) Ոչինչ, ոչինչ: (Մօտը փո-
խելով) Այդ երբ էք եկեր գիւղէն:

Օհաննէս — Ա՛յ, ճիշտ կայարանէն է, որ կու գամ:
Թէեւ խիստ ստիպողական ալ գործ ունիմ, բայց
և այնպէս չկրցա ձեր տան առջևէն անցնիմ՝ ա-
ռանց հանգիստելու:

Նւարդ — Եւ շատ ալ աղէկ ըրիք:

Տիրուհի — Է՛, ի՞նչպէս էք, տեսներ. ի՞նչ նորութիւն:

Օհաննէս — Ի՞նչ նորութիւն կ'ուզէք ինձմէ, օրի՜նք:
Ես գիւղի ու սարի մարդ. հողը պահպանողական
տարր է. հողի հետ գործ ունեցողը նորութիւն
չունի:

Սիրան — (Կարօտով) Ա՛, երնէ՛կ ձեզի. ո՞վ գիտէ ի՞նչ
հրաշալի է հիմա հոն ձեր բնութիւնը:

Օհաննէս — Այո՛. այդ մէկը ճիշտ է: Ինչ որ կա բո-

լորը ձեզի՝ քաղաքցիներուդ. միայն բնութիւնը մեքն է, բնութիւնը մեզմէ չէք կրնար խլել. մեծ, բաց, վսեմ բնութիւնը: Ամեն անգամ քաղաքէն վերադարձիս, երբ երկաթուղիէն կ'իջնեմ ու ձիա դէպի ազարակը կըսկսի բարձրանալու մեր սահահարթի կրծքէն, ա, չգիտէք, ի՞նչ լեցուն ու բուն զգացում մըն է, որ կ'ուռեցնէ սիրտս. թարմ, կենսալից ու հպարտութիւն տւող բան մը կա սարերուն վրա: Ձեր քաղաքներուն մէջ կարծես մարդ տեսակ մը կը պղտիկնա, կը սեղմըւի ու կը կապւի. կեանքն ալ կարծես տեսակ մը կապանքի մէջ է հոս, չունի իր ազատ ընթացքը: Ա՛յ, իմ սարերուս վրա, հոն ուրիշ բան է, հոն ես ազատ եմ. հոն մարդ եմ ես:

Տիրուհի — (Երկմիտ) Բայց և այնպէս կան քաղքի մէջն ալ բաներ, որ ձեզի վար կը քաշեն ձեր այդ սարերէն:

Օհաննէս — (Ժպտուն) Անշուշտ. ինչպէս որ կը տեսնէք: (Նւարդին) Բաժակ մը սառը ջուր կը գտնուի:

Նւարդ — Իհարկէ, իսկոյն. (Նը վազէ դուրս):

7.

Սիրան — Իսկ ինչպէս եղաւ այն ձեր նոր հողերուն պատմութիւնը:

Օհաննէս — Հիմա մասամբ ալ ատոր համար եմ եկած: Հիանալի գործ է, գիտէք, սքանչելի ծրագիր: Բայց պէտք է իսկոյն մէկ-երկու հազար. գնն ու գտիր:

Սիրան — Բայց չէ որ մէկուն համար կ'ըսէիք. ա՛ն, որ յանձն էր առեր տա ձեզի, եթէ դուք գործը զըլուխ բերէք:

Օհաննէս — Ա՛յ, ա՛ն. անոր վրայէն ջուր խմեցինք:

Սիրան — Ինչո՞ւ:

Օհաննէս — (Ժպտուն) Բանէն երևաց, որ ձերուկին հաշիւը քիչ մը բարդ տեսակի էր:

Սիրան — Բժիշկ. ի՞նչպէս թէ: Ե՞տ կեցաւ ուրեմն:

Օհաննէս — Ձէ: Տալը, կ'ըսէ, բոլոր սրտովս, կ'ըսէ. կ'ուզեմ ձեզի օգնեմ. բայց գիտէք, կ'ըսէ, պահեք էի աղջկանս օժիտին համար: (Նսնդալով) Կ'ըմբռնէք, չէ:

Սիրան — Ա՛յ: (Յանկարծ) Է՛, ի՞նչ կա. աւելի աղէկ: (Ժաղրով) Միթէ աղջկը այդպէս անպէտքն է:

Օհաննէս — Ո՛չ. խելօք, կըթւած:

Տիրուհի — Գուցէ տգեղ կամ տարիքոտ:

Օհաննէս — (Ժպտուն) Ընդհակառակը:

Սիրան — (Տեսակ մը չարացած) Ուրեմն... ուրեմն...

Օհաննէս — (Ժիծաղելով) Ուրեմն ինծի խորհուրդ կու տաք:

Սիրան — Ես... ես ի՞նչ. խորհուրդ տամ, թէ ոչ:

Օհաննէս — (Միշտ կատակով) Ձէ, ըսէք. ուրեմն ինծի խորհուրդ կու տաք:

Սիրան — (Յանկարծ հատու ու ջղուտ) Այո, իհարկէ: Խելօք, կըթւած, գեղեցիկ, ինչպէս որ կ'ըսէք. վրան ալ օժիտ: Կ'երթաք, կը գնէք ձեր նոր հողերը, կ'իրագործէք ձեր ծրագիրները, որ այնքան թանկ է ձեր սրտին: (Բողբոլով ջղուտ) Իհարկէ, իհարկէ. կը զարմանամ, որ դեռ կը վարանիք:

Օհաննէս — Իրաւ:

8.

Նւարդ — (Բերելով ու հրամցնելով ջուրը) Տեսէք, սառույցի պէս:

Օհաննէս — Ա՛յ, շնորհակալ եմ: (Բաժակը ետ տալու համար)

լով կ'ելնէ ոտքի. ու Սիրանին) Վաղը կէս օրին մօտերը տօնն էք:

Սիրան — (Յաւած) Ես տունն եմ միշտ, ինչպէս որ գիտէք:

Նարդ — Վայ, արդէն երթալ կ'ուզէք:

Օհաննէս — Այո, իմ սիրելի բարեկամուհիս, թէն կը ցաւիմ: (Սիրանին) Գիտէ՞ք, ես գիւղը յաճախ կը յիշէի մեր այն ձմեռ գիշերներու երկար խօսակցութիւնները. ա՛յ, հոտ, վառարանին երկու կողմը, լամպի շոյող լոյսին տակ, այնպէս անկեղծ, ջերմ ու սրտանց. կը յիշէ՞ք: (Խնդալով) Կարօտեր եմ. վաղը կու գամ, ու կը նստիմք, կը խօսինք նորէն անգամ մը. համաձայն էք:

Սիրան — (Ջերմ) Խնդրեմ, խնդրեմ:

Օհաննէս — (Չեղբը մեկնելով) Ուրեմն առայժմ ցտեղութիւն:

Կը բարեւէ ու բողբո՛ւլ ալ կ'ուղղւին դէպի դուռ. Նարդն ու Օհաննէսը դուրս, Սիրանը դռան մէջ, անորոշ խօսակցութիւն. միայն Տիրուհին է կեցած իր նախորդ տեղը, անշարժ):

9.

Սիրան — (Ժամը քայքերով ետ կու գա, կը կենա քիչ մը սեղանին զլուխը մտախոհ, վերջը կ'անցնի կը նստի իր սովորական բազկաթոռին մէջ, կը խառնէ կարը տեսակ մը ցրած, կը վերցնէ բանաձեղը, կը յարդարէ ու կ'ըսկսի բանելու. բայց քիչ քիչ կը ձգէ ծունկին, ձեռքերը անշարժ, աչքերը անթարթ կէտի մը յառած՝ կը մնա լուռ ու լարած):

Տիրուհի — (Լուռ կը դիտէ. կամաց մը կը մօտենա

ետեւէն անոր բազկաթոռին ու երկու թեւով կը յենւի նոյն բազկաթոռի թիկունքին: Ցած ու յստակ ձայնով) Ուրեմն վաղը:

Սիրան — (Վախցած կը շտկի ընդոստ, բարկացած կը նայի քովընտի անոր. վերջը տեսակ մը աւմըջցած կը կախէ զլուխը կրծքին):

Տիրուհի — Ուրեմն վաղը:

Սիրան — Ձգէ ինծի հանգիստ:

Տիրուհի — Հանգիստ:

Սիրան — (Խոր ու երազկոտ) Ա՛խ, եթէ գիտնայիր, ինչպէս պաշտել կ'ուզէի, ինչպէս սիրել կ'ուզէի ես անիկա:

Տիրուհի — Հա՛:

Սիրան — Ես կ'ուզէի ամբողջ էութիւնս անոր տամ, ամբողջ հոգիս:

Տիրուհի Որ կ'ըսէի՝

Սիրան — (Յանկարծ կ'ընդհատէ) Ո՛չ, ո՛չ. թող: Մըտածելն անգամ գէշ է. ատոր մասին խօսելն անգամ գէշ է. թող: (Քիչ լուռ ու երազկոտ) Բայց... որչափ, որչափ աղէկ կ'ըլլար. կ'օգնէի ես անոր, կ'աշխատէինք միասին, կ'ոգեւորէինք միասին, իր սարերուն վրա, իր բնութեան մէջ, իր աշխատանքին հետ, հոն, վերը, բացը, լայն, միանալ... Վայ, ինչ գիւրին է երջանիկ դառնալը:

Տիրուհի — (Տխուր ու հեզկոտ) Այո, գիւրին:

Սիրան — (Խայթած) Է՛, ձգէ, դուռն ալ. ի՞նչ ես հոգիս մտեր: Պէտք է կտրել, պէտք է խեղդել, պէտք է մոռնալ, մոռնալ:

Տիրուհի — Իսկ ի՞նչ գիւրին է երջանիկ դառնալը:

Սիրան — (Յանկարծ աթոռէն վեր ցատկելով ոտքի) Իսկ այս տօնը, իսկ հիւանդ քոյրս, իսկ հայրս. որո՞ւ թողնեմ. մեղք չէ՞ Նարդը. հապա Սահակը.

ամենադժբաղդ մարդը կը դառնա աշխարհիս երեսին:

Տիրուհի — (Ինքն ալ քարճրանալով աթոռին մէջքէն) Իսկ դժն, իսկ դժն:

Սիրահ — (Բոունցքները սեղմած քայլ մը կ'ընէ դէպի ընկերունքին) Ի՞նչ կ'ուզես, ի՞նչ կ'ուզես դուն ինծմէ. հաճոյք կ'ըզգաս ինծի չարչըրկելէն: Հերքէ չէ որքան ես ինքս իմ մէջս կը կուտիմ, ես ինքս ինծի հետ:

Տիրուհի — (Զայրոյթի շարժումով մը) Զգիտեմ: Գիտեմ միայն որ քու ըրածդ յանցանք է:

Սիրահ — Ի՞նչ:

Տիրուհի — Դուն չորցնել, դուն դոհել կ'ուզես ինչ որ քու մէջը կ'ինն է. ինչ որ դուն ես, քու խորհուրդդ, քու էութիւնդ: Զգո՛ւշ. վերջը ամբողջ կեանքիդ մէջ ոճիւրդ քաւել չես կրնար: Թոած բաղդը ալ ետ չի դառնար: Զգո՛ւշ, կ'ըսեմ քեզի: Նայէ, անկեանք տարիներու ամբողջ շղթա մը քաշ կու տաս քու ետեւդ, չլուսցող գիշերներ կը մաշես անկողնիդ մէջ, շուռ ու մուռ դալով ու քեզի հարց տալով. «Զէ՞ որ ես ալ կարող էի ապրել»: (Քիչ լուռ) Կարող էի: (Մըսկոտ կըծկումով մը) Ա՛, այդ «էի»-ն, որ մարդուս երակները կը սառցնէ: Էի... (Դիսահասկ ու մտածկոտ) Կարող էի...

Սիրահ — (Մօտ գալով, կարեկցոտ) Տիրուհի, Տիրուհի...

Տիրուհի — (Սթափելով՝ յանկարծ) Հա. իսկ դուն, իսկ դուն դեռ կարող ես: Գիտե՞ս ատ ի՞նչ բաղդ է: Յիմար մի ըլլար. ո՛չ հայր, ո՛չ քոյր, ո՛չ աշխատանք, ո՛չ անձնւիրութիւն, ո՛չ այդ քու բարութիւնդ, ո՛չ այդ քու ապուշութիւնդ, ոչինչ, ոչինչ

չի օգներ, ոչինչ չի կրնար լեցըներ կնոջ էութեան մէջ այն սոսկալի պարապը, այն... ան (Զեղքով կը ծածկէ դէմքը: Ու յանկարծ քանալով) Սիրան, կեանքդ կը դառնա քօս, կիսատ, ծուռ: Մի ըներ, մեղք ես, հոգիս, մի ըներ: Մտիկ ըրէ խօսքիս. վաղը երբ Օհաննէսը գա քու խօսքըդ ուզելու՝ ելիր, վառէ տանդ բոլոր ճրագները, հագիր ամենէն նուրբ ու ամենէն աղնիւ հագուստներդ, գնա իր դէմը ու ըսէ «հա՛ն ես»: Վերջը... վերջը... (Ոգեւորութիւնը ինկած) վերջը ճրագները կը մարէք միասին: Երբ կեանքի ջահը կը վառի, ճրագներու պէտք չկա: (Քիչ մը ատեն լուռ, կարծես կը մըսի) Դէ, ես երթամ վեր... տետրակներս սրբագրելու: (Բողբոլովին շալին մէջ կծկած կ'ընէ դուրս):

10.

Սիրահ — (Նախ կեցած է անշարժ, վերջը դանդաղ կը քաշէ օրրան-աթոռը քաջ լուսամուտին դէմ. կը նստի ծայրը, ձեռքերը ծալած, հայեացքը դուրս ու թաղւած խոր իր մտածմունքին մէջ):

Հայր — (Կը մտնէ. վրան գիշերաւն երկար վերարկու, գլխուն գտակ, հայելիին առջեւը բան մը կը փնտռէ, աչքին տակէն դիտելով աղջիկը): Նորէն նստեր ես միս-միսակ. ատ ի՞նչ յիմար սովորութիւն ես ըրեր. ի՞նչ կը նայիս հոն:

Սիրահ — Ոչինչ, հայրիկ. սարերը:

Հայր — Սարերը. կէս գիշերին սարերը: Մէյ մը սուր քիթին-բերնին նայեցէք. ի՞նչ կա, ի՞նչ ունիս:

Սիրահ — Զգիտեմ, հայրիկ: (Մտնելով) Սիրտս հեղ է, նեղ:

Հայրը — Դէ, իհարկէ, ամբողջ օրը որ ան մէջը փա-
կւիս: Դեղի որ կ'ըսեմ, գնա քիչ մը դճւրս, պը-
տըտէ, բացւէ...

Սիրան — Ա՛յո, ա՛յո, դճւրսը, բացը, բացը: (Կը փուխ
աթոռին ու կ'ըսկսի օրելու, կարծես երագի
մէջ, ինքն իր հետը խօսելով, ծանր, ընդհատ ու
ցրիւ) Դճւրսը, հեռո՛ւն, մարդ իջնէ վագոնէն ու
սարահարթի կուրծքն իվեր... մեծ, վսեմ բնու-
թեան գիրկը, թարմ ու կենսալից. ու ելնես, ել-
նես, մինչև... և ըլլա գիշեր, թող ըլլա գիշեր,
ոչ լոյս, ոչ ճրագ: Չէ, հայրիկ, ճրագներու պէտք
չկա, երբ կհանքի ջահը կը վառի:

Հայրը — (Երկիւղով եւ հոգածու կը մօտենա) Աղջիկ,
դուն ջերմ ունիս: Տեսնեմ ձեռքդ:

Սիրան — Ոչինչ, ոչինչ. ոչինչ ալ չունիմ: (Կ'ուզէ
յուզումն ու լացը զսպէ, չի կրնար. դէմքը կը
ծածկէ ու կը հեծկտա):

Հայրը — Ի՞նչ է եղեր քեզի, աղջիկս. ի՞նչ ունիս: Ա՛ս
էր պակաս: Հանգստացիր, հանգստացիր: (Կը
շոյէ անոր գլուխը):

Երկրորդ արար

Young, J. (1994) 1.

Յակոբը փուլած է օրրան արոտին ու կ'օրւի։ Սահակը կեցած է պատուհանին տակ։ Սեղանի վրան մեծ ափսեխ մը մեջ դիզւած են լըւացւած պնակներ ու բաժակներ։ Սիրանը կը սրբէ, կը չորցնէ ու կը դնէ հետզհետէ պահարանը։ Հալըր կեցած է աղջկան փոյր, ինքը բանկոնով է, ռապիկին քեւերը վեր ժողւած ու առնել մէկ ձեռքը բանի մը հաս զինիի պարապ շիւեր բռնած։

Հայրը — Դուն ինծի լսէ։ Այսօր բոլոր պատրաստու-
թիւններդ կը տեսնես, վաղը առաու կանուխ
կ'եղնենք կ'երթանք. գիւղի անուշ օդ է, կը թար-
մանաս քիչ մը, քոյրս ալ կ'ուրախանայ, փեսաս
ալ, այսպէս տաս-տասնըհինգ օր մը կը մնանք
ու կը դառնանք։ Ինծի համար ալ օգտակար է։

Սիրան — (Անստիպ) է՛, հայրիկ, բան չունիս:

Հայրը — (Տաքցած) Ի՞նչպէս թէ «բան չունիս», վաղը միւս օրը որ դուռ ալ ելնես ու հիւընդնաս, ետքը ի՞նչ ընենք. սա ինչի՞ ես նման. յայտնի է որ ամբողջ գիշերը քուն չես առեր: Ես Արամին հարցուցի. կ'ըսէ ջղային է, զրկեցէք գիւղը՝ հանգստանա ու օդ փոխէ:

Սիրան — (Անտարքեր ուսերը կը թօթւէ):

Հայրը — Դուռն ալ որ հիւրնդհասա՛ւ ալ ինչի՞ կը նմա-
նինք: Զէ՞ որ ամեն բան քեզի կը նայի. կը դառ-
նանք ծովը թափելու բան:

Յակոբ — Իսկ հոս, տունը-տեղը ամբողջ երկու շաբաթ: (Ծաղրով) Ատոր մասին ալ մտածե՞ր ես:

Հայր — Հոս, հապա դժն ինչ ես. ահազին մարդ սորվէ վերջապէս. տան պէտքերը դուն կը հոգաս, նւարդն ալ կ'օգնէ քեզի, Մարիամն ալ կ'երակուրին կը նայի: (Սիրանին) Դուն այսօր քու հագուստ-մագուստդ պատրաստէ. մնացածը ես գիտեմ: (Իր շիշերուն հետ կ'ելնէ դուրս):

2.

Յակոբ — (Ոտքի ելնելով, ձեռքերը զրպանը կը մօտենալով քրոջը ու դէմը կը կենա) Այսպէս ուրեմն վաղը կ'երթաք գիւղ. հիանալի, հիանալի... (Քիչ մը լուռ) Բայց ինձի նայէ, Սիրան, ատ քու քրածդ աղւոր բան չէ:

Սիրան — (Աշխատանքը ընդհատելով) Ի՞նչը:

Յակոբ — Աղէկ, աղէկ. մենք իրար կը հասկընանք, չէ՞: Պիտի երթաս, գնա, միայն, խնդրեմ, ինձի տխմարի տեղ մի դնիր:

Սիրան — Ի՞նչ կը խօսիս, Յակոբ:

Յակոբ — Ես արդէն բաւական ժամանակ է՝ նկատեմ եմ, որ քու մտքինդ ատիկա է: Միւսներու տւած գլխու ցաւն ալ քեզմէ է, անոնք դրդողն ալ դուն ես: Իզո՞ւր. իզո՞ւր, այդպէս դարձանք մի կեղծեր: Ես քեզի ալ, անոնք ալ, այ, այ, այսպէս կարծես ափիս մէջը: Ես ձեր բոլորի մտքերն ալ պարզ կը կարդամ: (Հատիկ-հատիկ) Դուն քու մէջդ որոշեր ես՝ գործերդ կարգադրես, ծերունին ու հիւանդը նստես իմ ու նւարդի վիղը և ինքդ...

Սիրան — Ամօթ է, ամօթ, տղա:

Յակոբ — Եւ ինքդ հանգիստ երթաս քու քէֆիդ. կըրնաս ուրանար:

Սիրան — (Վրդովւած բողբոջելով) Որ ես... որ ես... (Պահ մը կ'ընդհատէ, շեշտ կը նայի անոր ու յանկարծ բողբոջին փոխւած ու սրբիչը անդին նետելով) Աղէկ, հիմա ըսածդ ինչ է: Այո, ես վճռեմ եմ թողնեմ ու երթամ քիչ մըն ալ իմ քէֆս նայելու, իմ հանգիստս, իմ ազատութիւնս վայելու: Ի՞նչ, իրաւունք չունիմ. ատ լինչպէս է, որ միայն ես իրաւունք չունիմ. միայն ես. ինչո՞ւ:

Յակոբ — (Արհամարհանքով) Ա՛հ, իրաւունք, իրաւունք. փախչիս պիտի՝ փախիր. ալ ատ խոշոր-խոշոր բառերդ ինչացու ես: Գնա, գնա քու քէֆիդ, քու զւարճութեանդ: Միայն ես քեզի կ'ըսեմ, որ այդ քու քրածդ նեղ ու կոպիտ եսականութիւն է: Դուն կաշկանդել կ'ուզես ինձի, առջես քար կը նետես, դուն խանդարել կ'ուզես ինձի ու իմ ծրագիրներու: (Գրգռւած) Ա՛խ, վա՛ր կը քաշէք դուք ինձի, կը խլէք ազատութիւնս. վա՛ր, վա՛ր, դէպի ձեր տուն ու խանութի մանրիկ-մոնրիկ գործերը, դէպի կեանքի այդ չնչին սև աշխատանքը: Դուք բոլորդ: (Բարկացած կ'ելնէ դուրս):

3.

Սիրան — (Կեցած է քարացած):

Սահակ — (Կը մօտենա անոր ու վրդովւած) Սիրտդ մի կոտրեր, Սիրան. ուշ մի դնիր. ան յիմար է բոլորովին. յիմար ու...

Սիրան — Ո՛չ: Յիմարը ես եմ, ես: Ան լինչ յանցանք ունի. անիկա հիմա ալ կը պահանջէ միայն ան,

ինչ մինչև հիմա տեսեր է ու սորվեր: (Վշտոտ)
Վար կը քաշեմ. մանր, սև աշխատանքի. ես ա-
նոր համար վաքի մարդ եմ, վարը, վարը:

Սահակ — Է՛, թո՛ղ, բան չունիս:

Սիրան — Բայց ծանր է, ծանր: (Մտածելով) Է՛յ,
այս եօթը թէ ութը տարի է մայրիկիս մեռնելը:
Ես եմ քաշեր անոր բոլոր հոգը. զրկեր եմ ինծի
ամեն բանէ, որ ան ոչինչ պակաս չունենա. և
ի՛նչ յոյսեր, ի՛նչ երազներ, իմ մեծ եղբայրս էր,
իմ մէկ հայտիկ եղբայրս էր: Է՛, որ Աստուած չի
տա՝ չի տար: Երեւի իմ ճակտիս ալ ասիկա է
գրւած, որ զրկւած մնամ ամեն միթիթաբանքէ,
ամեն բաղդէ: Ուրիշներն ալ եղբայր ունին:

Սահակ — Ո՛չ, Սիրան, մի խօսիր այդպէս: Տես, ես
ալ բաղդի մէկ շատ սիրեկանը չեմ ու շատ շատ
եմ մտածեր այդ բոլորի վրա: Ո՛չ. կեանքը այդ-
պէս ամբողջովին չի զրկեր ոչ մէկը. չէ. ամեն
մարդուն բաղդի կտոր մը կա. կա, Սիրան: (Եւ-
փշտակութեամբ աղջկա դէմքէն կախւած ու եր-
կիւղած ոգետրութեամբ) Առանց այդ բաղդի
կտորին խիստ ծանր, խիստ անիւրաւ կը դառնար
կեանքը: Ամեն մարդուն բաղդի կտոր մը կա:

Սիրան — (Նրկչոտ) Բաղդի կտոր... այո՛... այո՛: (Եւն-
կարծ) Եւ եթէ յիմար չես պինդ կը բռնես. ա-
մուր կը փաթթւիս բաղդի այդ կտորին, ու բաց
չես թողներ ոչ մէկ պայմանով: Կը մտածես միայն
քեզի, քու կեանքդ ու քու սիրտդ:

Սահակ — (Միշտ ոգետրւած) Այո՛, Սիրան. քու կեան-
քդ, քու սիրտդ:

Սիրան — Ա՛յ, այն ժամանակ չես ըլլար վարի մարդ.
ու ոչ ոք ալ չես մտածեր, ոչ ուրիշը, ոչ դիմա-
ցինդ:

Սահակ — Այո՛, ոչ ոք, ոչ ուրիշը, ոչ դիմացինդ:

Սիրան — (Մուղղի ծիգ, ու սալշած կը նայի պահ
մը յամսոյ) Դժէն ես ատիկա ինծի ըսողը, դժէն:
Սա երազ է, յիմար երազ: (Ջղային չոր ծիծաղով
մը կը յենւի սեղանին ու ճակատը բռնելով) Ա՛,
գլուխս, գլուխս:

Սահակ — Այո՛, ես եմ: Իրաւ է, միջև հիմա ես քեզի
պաշտեր եմ քու այդ անձնազոհ, անձնէր բնա-
ւորութեանդ համար, բայց վերջապէս ամեն բան
սահման մը ունի: Ա՛յ, այդ ուրիշները, այդ քու
դիմացիններդ ինչպէս կը փոխարինեն քեզի: Ես
չեմ կրնար այլևս տեսներ, թէ դուն ինչպէս կը
տանջւիս այս տան մէջ. ալ հերիք է: Տո՛ւր, Սի-
րան, տո՛ւր ձեռքդ ինծի ու ելիր երթա՛ք. կ'ապրինք
կերպ մը. գիտես, ապրուստս մեծ բան մը չէ.
ի՛նչ փոյթ, կ'ապրինք ինչպէս կըցանք: Դուն աշ-
խատանքի աղջիկ ես. ես ալ կ'աշխատիմ աւելի,
դուն կ'ոգեկորես ինծի:

Սիրան — (Բոլորովին տոգոյն ու կարծես ուժաւոր
կամաց մը կը սահի ցած ու կը նստի աթոռին):

Սահակ — (Վախցած ու շար, առաջ գալով) Սիրան,
Սիրան, ի՛նչ եղաւ քեզի. թո՛ղ, մեղա՛, Սիրան.
թողնենք. ալ չեմ խօսիր, ալ ոչ մէկ բառ. երբէք,
թողնենք. ի՛նչ ունիս. ի՛նչ կ'ուզես: Զուր տամ, Սի-
րան, զուր կ'ուզես: (Ղէս մը ստջիւր չորքելով
աղօթելու պէս) Սիրան...

Սիրան — (Յոգնած) Ելիր, ելիր. շատ անխելք բան է
կեանք ըսածը. անիկա կը խաղա միայն մեզի
հետ. կը խաղա ու կը խնդա վրանիս:

Սահակ — Ներքէ ինծի, Սիրան, եթէ քեզի վշտացուցի:

Սիրան — Խեղճ տղա. ի՛նչ ներեմ քեզի, ի՛նչ ներում
կը խնդրես: Տո՛ւր ձեռքդ ինծի: Շատ բարի տղա

ես դուն, շատ բարի, շատ մաքուր տղա, շատ...
(Յանկարծ տղու ձեռքը բաց կը թողնէ ու վախ-
ցած կը ցատկէ ոտքի) Դժուար էր. դուրսը զար-
կին:

Սահակ — (Ոտքի ելնելով ինքն ալ) Կարծեմ. ինչո՞ւ
վախցար. երևի որեւէ հիւր մը: Ժամանակ է, ես
ալ երթամ:

Սիրան — (Յանկարծ) Ո՛հ, ո՛չ. մնացիր. հոս, քովս,
մի երթար:

Սահակ — Բայց... բայց գիտես որ ուշացեր եմ արդէն.
և դեռ հանդիպելու եմ տպարան. անհրաժեշտ է:

Սիրան — Ո՛հ, ո՛չ, միկնոյն է. մի երթար:

Սահակ — (Վարան) Աղէկ, քիչ մըն ալ մնամ. իսկ
դուն գնա լըւացէ. դէմքդ փոխւի գոնէ:

Սիրան դուրս. Սահակ սպասողական:

4.

Կը մտնեն Հայրն ու Օհաննէսը: Սահակը իսկոյն կը փոխ-
ւի, սառն դիմք մը կ'ըստանա ու կը փաշի փայլ մը ետ:

Հայր — (Դեռ սեմէն) Այո, այո, հրամեցէք: Վա՛յ,
Սիրանը հոս չէ: Կը ներէք, իհարկէ, հագուստս
այսպէս քիչ մը շատ տգեղ...

Օհաննէս — Տգեղ, ա՛յդ, աշխատանքի՞ հագուստը. ընդ-
հակառակը. այնպէս կը վայլէ ձեր ճերմակ մօ-
րուքին:

Հայր — Նոր տակառ մը գինի եմ նւէր ստացեր ու
շիշերը քաշելու վրա եմ. բայց պատական գինի,
գիտէք. զրկեր է իր սեփական այգիէն. բաժակ
մը բերեմ, տեսէք:

Օհաննէս — Շնորհակալ եմ. ճաշէն առաջ սովորութիւն

չունիմ, և ընդհանրապէս խմիչքի հետ շատ բա-
րեկամ չեմ:

Հայր — (Արհամարանքով) Հա՛: Դուք գիտէք. թէև,
շիտակը, խելքս չի հասնիր: Զեր տարիքին մեր
ժամանակը... (Դէպի դուրս կանչելով) Սիրան,
Սիրան: Այս վայրկեանիս, պարոն Ծալեան, տես-
նեմ հէր են կորեր բոլորն ալ: (Դուրս)

5.

Օհաննէս — (Ետ կը դառնա՝ դէպի առաջ գալով ու
նոր կը տեսնէ Սահակը) Վա՛յ, պարոն, դուք այս-
տեղ էիք. չնկատեցի: Ներեցէք, խնդրեմ:

Սահակ — (Սառն) Ոչինչ, ոչինչ:

Օհաննէս — (Ջերմ) Բարե՛ ձեզի: Ի՞նչպէս էք:

Սահակ — Շնորհակալ եմ:

Օհաննէս — (Իր վրան ու իր հագուստը նայելով) Ին-
չո՞ւ այդպէս զարմանքով կը նայիք ինձի, այդպէս
քննական:

Սահակ — (Շփոթւած) Քննական, էս, ամենեւին:

Օհաննէս — (Ժպտելով) Ուրեմն անգիտակից է: Ժուր-
նալիստի վարժութիւն, երևի: Ի դէպ. անցեալները
ձեր մէկ յօդածը կարդացի: Վերնադիրը... չզի-
տեմ. ա՛յն, երիտասարդներու գաւառը չմտալու
մասին. կը յիշէք:

Սահակ — Այո, կարծեմ:

Օհաննէս — (Միշտ ժպտուն) Ի՞նչպէս կարելի է, բա-
րեկամս, այդ տեսակ բաներ գրել: Վերջապէս ժա-
մանակ է՝ քիչ մըն ալ երևոյթի պատճառները
ուսումնասիրելու, հասկընալու. քիչ մը այնպէս
գիտակցօրէն խնդրին մօտենալու. թէ չէ, այդ-
պէս, օգին մէջ բացականչութիւններով ու ձեր

յաւիտենական «պէտք է այսպէս»-ն ու «պէտք է այնպէս»-ը. ի՞նչպէս թէ «պէտք է»:

Սահակ — (Թշնամարար) Ուրեմն ձեր կարծիքով պէտք չէ:

Օհաննէս — Յամենայն դէպս ճարտասանութեամբ ու հինցած ֆռագներով բան չենք շահի. ամենէն առաջ պէտք է հասկնալ: (Սիկարո հրամցնելով) Խնդրեմ, չէի՞ք կամենար:

Սահակ — (Չոր) Ո՛չ, շնորհակալ եմ:

Օհաննէս — Չէ՞ք ծխեր:

Սահակ — Ո՛չ, կը ծխեմ. բայց... ո՛չ այստեղ:

Օհաննէս — Եւ ինչո՞ւ:

Սահակ — (Բան հասկըցընելու շեշտով) Օրիորդը չը սիրեր ծխախոտին մուխը:

Օհաննէս (ծիծաղելով) Ախ, օրիորդին համար: Է՛, ոչինչ: (Առաջարկելով) Հատ մը, այնպէս, կոնդրաբանդով, մի՛ վախնաք:

Սահակ — Ո՛չ, շնորհակալ եմ, արդէն ըսի:

Օհաննէս — Իզո՛ւր: Եւ վերջապէս պէտք է վարժեցնել օրիորդն ալ: Ենթադրենք յանկարծ ամուսինը ծխող մը եղաւ. այն ատեն:

Սահակ — Այն ատեն, երբի, ամուսինն ալ կ'աշխատի կնոջ ներկայութեանը չծխելու, կամ գուցէ ետ սորվելու:

Օհաննէս — Ա՛, այդ մէկը արդէն ո՛չ: (ծիծաղելով) Ես աւելի կը նախադասեմ կնոջմէս բաժնւիմ, քան ծխախոտէս: (Կը վառէ):

Սահակ — (Լուրջ) Կան մարդիկ, որ այդ աչքով չեն նայիր կնոջ վրա:

Օհաննէս — Է՛, բարեկամ, թողէ՛ք: Հաւատացէ՛ք ինծի, եթէ ձեր կինը ձեզի սիրեց, ձեր ծուխն ալ կը սիրէ, ձեր մուխն ալ:

Սահակ — Ուրիշ խօսքով՝ որովհետեւ ինծի սիրեց, պէտք է դառնա հլու հպատակ:

Օհաննէս — Պէտք է, թէ ո՛չ, ճշմարիտ, չգիտեմ. ես «պէտք է»-ներու բարեկամ չեմ, ինչպէս ըսի. բայց այդ այդպէս «է»:

Սահակ — (Հեզմտ) Կը կարծէ՞ք:

Օհաննէս — Բայց դուք իզուր կը վրդովիք. կնոջ դուցէ ամենէն աւելի սիրած բանը հպատակիլն է:

Սահակ — (Մաղծոտ) Ո՛չ ամեն կնոջ, Ո՛վ գիտէ՛ դուք ի՞նչ կը հասկնաք կին ըսելով:

Օհաննէս — Ի՞նչպէս թէ: (Խնդալով) Կը հասկնամ, ինչ որ դուք. կինը... կինը... (Կը մտնէ Սիրան):

6.

Օհաննէս — Ա՛յ, կին, օրինակի համար: (Կատակով) Չկարծեմ, որ հակառակ կարծիքի ըլլաք:

Սահակ — Է՛, դատարկ խօսակցութիւն է. թողնենք:

Օհաննէս — Ինչո՞ւ. ընդհակառակը, մանաւանդ հիմա կնոջ մը ներկայութեան:

Սիրան — Խօսքը ինչի՞ մասին է:

Սահակ — (Տաքցած) Գիտեմ, գիտեմ, որ շատ կան այդ տեսակի կանայք, որոնց ամենէն աւելի սիրած բանը հպատակիլն է, ինչպէս որ կ'ըսէք, որոնք ո՛չ կամք ունին, ո՛չ գիտակցութիւն, որոնք խաղալիք են միայն էրիկ-մարդու ձեռքը: (Կծու) Բայց... Բայց կը սխալիք, ամեն կին այդ ձեր կարծածը չէ, ամեն կին չէք կրնար ձեր քէֆի ուղածին պէս դարձնել:

Օհաննէս — (Խիստ հանդարտ) Լաւ, զիցուք թէ. ինչո՞ւ այդպէս կը տաքնաք:

Սահակ — (Ինքզինքը սանձելով) Ես... ես տաքցած

չեմ: Ատ իմ սովորութիւնս է, երբ վէճի բռնեմ:
Մանաւանդ... մանաւանդ երբ խնդիրը իմ սրտիս
մօտիկ... իմ սրտիս մօտիկ սկզբունքներու մա-
սին է: Ո՛հ, կիներ էրիկ-մարդու հոգ-հպատակը
չէ: Կիներ, խակական կիներ, կիներ, այնպէս ինչպէս
ես կ'ըմբռնեմ, էրիկ-մարդու ուժն է, անոր ներ-
շնչումը, դիցունհին, առաջնորդը: Ես այդպէս
կ'ըմբռնեմ:

Օհաննէս — (Անփոյթ) Ձգիտեմ՝ այն ատեն էրիկ-մար-
դը ինչ է ձեր կարծիքով:

Սահակ — Ի՞նչ:

Օհաննէս — (Դէպի կից սենեակին դուռը) Ա՛յ, և մեր
փոքրիկ նկարչուհին:

7.

Նւարդ — (Ուրախ-ուրախ կը նետուի դէպի տղան.
զլխարկով) Բարե՛, բարե՛: Ես արդէն ճամբան
մտածեցի, որ եկած պէտք է ըլլաք: Բարե, Սա-
հակ:

Սահակ — (Սիրանին) Իսկ ես այլ ես երթամ, Սիրան.
շատ ուշացա:

Սիրան — (Ոչինչ չի պատասխաներ):

Սահակ — Պէտքի գործ է, ան ալ ուրիշի գործը:

Սիրան — (Ուսը կը ցնցէ տեսակ մը անփոյթ):

Սահակ — Ձեմ ուշանալը. գնամ, կարգադրեմ ու նո-
րէն կու գամ:

Սիրան — (Անտարբեր) Ինչպէս որ կ'ուզես:

Սահակ — Ուրեմն առայժմ ցը: (Ծալեանին լծելու
մը զուխ տալով) Պարոն:

Օհաննէս — Երթաք բարով, պարոն Պողոսեան:

Սահակ — (Դուռը):

8.

Օհաննէս — Օրիորդ, չըլլա՞ թէ վշտացա:

Սիրան — (Դժկամ) Ա՛խ, ո՛չ. ան արդէն առաջուց

կ'ըսէր, որ պիտի երթա:

Օհաննէս — Խեղճ տղա է: Ձգիտեմ, մարդուս մէջ քիչ
մըն ալ «ես» ըլլալու է. այնպէս քիչ մը հպար-
տութիւն, ինքնավստահութիւն. վերջապէս բնա-
կան պահանջ մը ինքը վարող ըլլալու, ինքը վե-
րը, ինքը տէրը:

Նւարդ — (Յափշտակած) Այո՛, այո՛, անպատճառ:

Սիրան — (Կարծես ամէցած զլուխը կը կախէ) Բնա-
ւորութիւնները տարբեր են, պարոն Օհաննէս.
ամեն մէկը իր տարբեր առաւելութիւններով:

Նւարդ — Գիտէ՞ք, Սահակը հիանալի տղա է, շատ
լաւ տղա է: Միայն... միայն, քիչ մը այնպէս...
ինչպէս ըսեմ, կարծես հրեշտակ ըլլա:

Օհաննէս — (Ենդալով) Ի՞նչ: Ա՛խ, դու, սատանա:
Իսկ նկարչութիւնը ինչ հալի է:

Նւարդ — (Աշխուժ) Միշտ լաւ:

Օհաննէս — Եւ իհարկէ միշտ նոյն ծրագիրները:

Նւարդ — Անշուշտ. ինչի՞նչ է նման իմ կեանքս առանց
այդ ծրագիրներուն, առանց գեղարւեստի: Ես ին-
չո՞ւ համար եմ ապրելու, եթէ մէջս եղած այդ
շնորհքէն բան մը ծնելու չէ:

Օհաննէս — (Ուրախ) Այո՛:

Նւարդ — (Ոգեւորելով) Սպասեցէք, սպասեցէք. ան,
մէջ մը աւարտեմ հոս նկարչական վարժարանս:
Կը տեսնէք քանի մը տարիէն, կը տեսնէք. ար-
դէն քոյրս ալ խոստացիր է՝ ամեն կերպ օգնէ
ինծի:

Օհաննէս (Սիրանին) Այո:

Սիրան — (Կոտրւած) Այո: (Կատակով) Օրական եթէ երկու օձիկ աւելի բանիմ անոր ծախքը կը հանեմ: Ես ալ ժամանակ մը ունեցեր եմ իմ ծրագիրներս, ես ալ երբեք երազեր եմ, թէ բան մը պիտի դառնամ, բայց իմ ճամբաս ուրիշ կողմ էր ինկած: Պէտք է տան մասին հոգայի դեռ շատ թարմ տարիքէս, պէտք է... (Դառն ծիծաղելով) Պէտք է վարը ֆնայի, վարը, մանր, սե աշխատանքի...

Նւարդ — (Աննւած) Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, Սիրան:

Սիրան — (Կտրուկ, վճռական) Բայց ինչ որ ես ինծի համար չեմ կրնար, ուրիշի համար կրնամ: Ատ ալ դեր մըն է վերջապէս: Ընելու եմ ձեռքէս եկածը, որ սա գոնէ ազատ ըլլա՝ ինքըզինքը իր հակուսներուն նւիրելու, թող սա ապրի գոնէ իր ուզածին պէս ու իր համար:

Օհաննէս — Ա՛ն ալ, բայց դուք ալ: Ի՞նչուր այդպէս դառնացած կը խօսիք:

Նւարդ — (Ուրախացած) Չէ, պարոն Օհաննէս, դուք ըսէք, խնդրեմ: Երբեք անա՛ստանս, այնպէս սիրտս կը կոտրէ որ...

Օհաննէս — Հապա, Նւարդ, դուն մեզի հիմա վայրկեան մը առանձին ձգէ:

Սիրան — (Վախցած) Ո՛չ, ո՛չ, ինչո՞ւ: Կեցիր, Սիրան:

Նւարդ — (Զարմանքով կը նայի մէյ մը քողով, մէյ մը տղու երեսին. ու հպարտ) Խնդրեմ, խնդրեմ, եթէ ես ձեզի կը խաղաղեմ: (Դուրս):

9.

Սիրան — (Անհանգիստ շարժում մը կ'ընէ, կարծես կանչելու):

Օհաննէս — Թողէք, թողէք երթա: Ես վերջը սիրտը կ'առնեմ:

Սիրան — (Շփոթած կ'երթա կարի սեղանին առջևը, ջղուտ, խառնակ շարժումով մը սպիտակեղէն-ները կը վերցնէ, կը դնէ, կարծես զբաղւած է):

Օհաննէս — (Կը մօտենա անոր ու սեղանէն մկրատը վերցնելով՝ ժպտուն) Կարծեմ վերջապէս պէտք է այս հանգոյցը կտրենք:

Սիրան — (Անոր նայելէ խուսափելով) Ի՞նչ հանգոյց:

Օհաննէս — (Միշտ ժպտուն) Նա, որ տեղէն սկսինք... (Յանկարծ վճռաբար մկրատը կը դնէ սեղանին) Գիտէ՞ք ինչ, որ ես կողմնակի ճամբաները չեմ սիրեր: Եւ վերջապէս ինքներդ ալ շատ լաւ կ'ըզգաք անշուշտ, որ...

Սիրան — Թողէք, թողէք, խնդրեմ:

Օհաննէս — Ինչո՞ւ: Ո՛չ: Ես մինչև հիմա ուղղակի խօսելու քաշեցա, զսպիցի ինծի, կարծես վախ ունէի որ կ'ըլտապեմ, գուցէ եւ աւելորդ հպարտութիւն. բայց վերջապէս ալ չեմ կրնար:

Սիրան — Կ'ազաչեմ ձեզի, պարոն Օհաննէս, կը խնդրեմ ձեզի, թողէք, լռեցէք:

Օհաննէս — Ինչո՞ւ սակայն: Եւ վերջապէս արդէն ուշ է ետ երթալու համար: Եթէ սխալած եմ, եթէ զգացումներս խաբեր են ինծի, եթէ դուք նոյնը չէք ըզգար դէպի ինծի, է՛, աւելի վատ. բայց լռել, ո՛չ, ալ չեմ ուզեր:

Սիրան — (Կամաց մը կը սահի ու կը նստի. զրուիւր հսկ):

Օհաննէս — Տեսէ՞ք, ես սարի մարդ եմ, ես ձեզի ամեն բան իր անունովը պիտի ըսեմ: Ես չգիտեմ՝ սա ինչ բան է, որ ինծի այսպէս դէպի ձեզի կը բաշէ. ես չգիտեմ անգամ, թէ իսկապէս ձեր մէջ

Խնչն է, որ այսպէս սրտիս դարկաւ: միայն բը-
նազդներս կ'ըսեն ինծի՝ «գնա», կը դըդեն ինծի՝
«գնա, ան է»: Իսկ ես սաստիկ կը հաւտամ իմ
բնազդներուս, իմ միակ իսկական ղեկավարս ա-
նոնք են եղած կեանքիս մէջ, և երբէք ալ չեն
խաբած: Ահա ես ձեր առջեւ եմ. հիմա ամեն
բան գիտէք: (Ժիծաղելով) Հիմա ալ խորհուրդ
կու տամ երէկւան պէս, որ երթամ Յովսէփեանի
աղջկանը:

Սիրան — Դուք խնչպէս կը տանջէք ինծի: Միթէ չէք
ըզգար, որ ձեր վարմունքը վատ է, վատ է...

Օհաննէս — Վատ: Ներեցէք, ոչ, եւ վերջապէս ձեր
մէկ խօսքովը կրնաք վերջ դնել:

Սիրան — Վերջ .. Բայց չէք տեսներ միթէ, խնչպէս
խառնակ է գլուխս, խնչպէս ես ինքս իմ տէրս
չեմ, խնչպէս... Վատ էք, վատ, վատ: Ի՞նչ ըսեմ
ես ձեզի, ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ ձեզի. ես խօսելու
անգամ կը վախնամ. այլեւ ամեն բան կարծես
շուրջս հակառակ է դարձել. անոնք մտածումները,
այն պարտաւորութիւնները, որոնք ես երկար-
երկար տարիներ շատ բնական եմ համարել ու
ազնիւ, այսօր ինծի ծուռ կը թւին, յիմար, սը-
խալ: Կը հասկնամք, ես հիմա այլեւ չգիտեմ ի՞նչը
բռնեմ, ի՞նչը թողնեմ:

Օհաննէս — Այսինքն խնչպէս, պարզ չեմ ըմբռներ:

Սիրան — Թողէք ինծի այսօր, պարոն Օհաննէս, կ'ա-
ղաչեմ ձեզի: Կը տեսնէք, ես նորմալ դրութեան
մէջ չեմ: Յանկարծ... յանկարծ... և վերջը ամ-
բողջ կեանքս կը զղջամ. ես այսօր կը վախնամ
ինքս ինծմէ, ես այսօր կընամ ընել ամեն յիմա-
րութիւն. դուք իմ գլուխս պտոյտ կու տաք, դուք

կը քաշէք ինծի, դուք կը զրդէք ինծի. ասիկա
աղէկ չէ, աղէկ չէ:

Օհաննէս (Վիրաւորաւ) Ներեցէք, օրիորդ, կը տես-
նեմ, որ սխալ գործեցի: Ես կը հեռանամ: (Կ'ու-
զէ դուրս):

Սիրան — (Յանկարծ առաջ նետելով՝ թափով) Պա-
րոն Օհաննէս, պարոն...

Օհաննէս — (Կէս ճամբին կանգ առնելով) Օրիորդ:

Սիրան — (Կը մօտենա անոր կը կենա դէմը ու բըն-
ըջանքով) Վիրաւորեցա՞ք:

Օհաննէս — Ո՛չ, օրիորդ, իրաւունք չունիմ:

Սիրան — (Պաղատանք-փաղաքշանք) Մի՛ վիրաւոր-
ւիք, կը խնդրեմ ձեզի: Հասկցէք ինծի: Հասկցէք
հոգեկան վիճակս: Կը խօսինք ուրիշ անգամ մը,
երբ գլուխս աւելի պարզ ըլլա: (Չեղբը մեկնելով)
Մի՛ բարկանաք:

Օհաննէս — (Կը բռնէ ձեռքը. ու կը նային իրար ջերմ
ու երկար. լուռ. վերջը կամաց) Ուրեմն... Բո՛րբ գամ:

Սիրան — (Տղու դէմքէն կախաւծ, տարաւծ) Ե՛րբ որ
կը կամենաք:

Օհաննէս — Վա՛ղը, մի՛ւս օր, կ'երակի՛:

Սիրան — Ե՛րբ որ կը կամենաք: Ուրեմն ալ չէք վըշ-
տացած:

Օհաննէս — Վշտացած, հիմա: (Երկու ձեռքով անգամ
մըն ալ պինդ թափ կու տա անոր ձեռքը ու կը
թողնէ զարթ ու աշխուժ) Ո՛չ. հիմա ես ուրախ
եմ միայն, ուրախ, բոլոր սրտովս: Այսօր, թէ
վաղը, երբ որ կ'ուզէք. բայց իմ պատասխանս
ես առի արդէն: (Յափշտակաւ) Ահա իմ պա-
տասխանս, դուք, ձեր դէմքը, ձեր նայաւծքը. ա-
հա իմ պատասխանս ձեր աչքերուն մէջ: Յըտե-
սութիւն: (Դուրս):

Սիրան — (Անոր ետեւէն նայելով ետ ետ կ'երթա մինչեւ ճակտի դուռը, ուր կը մնա թինկ տաւած, զլուխը յենած պատին: Վերջը յամկարծ վայրի ուրախութեամբ կը նետուի առաջ, կը ընէ ամուր ամրոյի մը թիկունքէն ու նորէն կը թաղուի իր մտքերուն մէջ):

Հայր — (Կը մտնէ ձեռքը շիշ մը գինի ու բաժակ մը) Ա՛յ, մէյ մը համը տեսէք: (Զարմանքով կը նայի շուրջը): Վա՛յ, գնաց. դուռը գոցողը մն էր: Ափսոս: (Վարդնելով ձեռքինները): Տեսա՞ր, Սիրան, որ կ'ըսէի՝ ճիշտ 65 շիշ է դուրս գալու: Բան մը որ կ'ըսեմ, ըսածս գիտեմ: 63 շիշ եղաւ. երկու շիշի չափ ալ ոթած ու խմած՝ ճիշտ քեզի 65: Տեսա՞ր հիմա աչքիս չափը:

Սիրան — (Յրիւ) Հը՛մ:

Հայր — Ինչպէ՞ս թէ «հըմ»: Բայց աղէկ յոգնեցա հա՛: Կատանկ է, ամբողջ տակառ մը: Բայց հիանալի գինի է, Սիրան, քսանչելի գինի: (Շիշը լոյսին ընկնելով) Ա՛յ, հիմա քէֆս տեղն է:

Սիրան — (Սրտնեղ) Է՛, երեսէկ քեզի, որ բանի մը շիշ գինիով ալ աղպէս ոգևորուի կրնաս:

Հայր — Վա՛հ. դուք որ բերնի համ չունիք. դուն ի՞նչ գիտես ինչ բան է գինին: Ո՛չ դուն, ոչ ալ անիկա, յիմարը, ձգեց գնաց: Է՛, նոր երիտասարդներդ, դուք արդէն ոչ մէկ բանէ համ առնելու շնորհքը չունիք, ոչինչ վայելի չէք կրնար, ոչ մէկ բանով գինովալ չգիտէք: Է՛, մենք ուրիշ տեսակի մարդիկ էինք մեր երիտասարդ օրերուն:

Սիրան — (Մտածկոտ) Գուցէ իբրեւո՞նք ունիս, հայր:

Հայր — (Ժաղրով) Գուցէ: Ի՞նչպէս թէ «գուցէ»:

Սիրան — (Յանկարծ) Ճիշտ է, հայրիկ: Տո՛ւր ինձի, տո՛ւր ինձի քու գինիէդ. ես ալ կ'ուզեմ խմեմ քու գինիէդ: (Քայլ մը առաջ երթալով) Ես ալ կ'ուզեմ...

Հայր — (Զարմանքով) Ըհը՛. նոր խելքի եկար: (Տեսակ մը գինիին շիշը պաշտպանելու շարժումով) Համբերէ՛, կամաց-կամաց: Գինին անմահ բան է, ի՞նչ կարծեցիր. միայն ի հարկէ ալ աղէս ընտիր ու անապակ գինին. գինիին ու բարեկամին միայն ընտիրը. ֆնացածը թո՛յն է:

Սիրան — (Յափշտակաւ) Այո՛, ընտիրը, ընտիրը, միայն ընտիրը... (Անգուստ ուրախութեամբ) Հայրիկ, գինիին ու բարեկամին միայն ընտիրը:

Հայր — (Ազգած կը նայի անոր): Վա՛հ. առանց խըմելու գինովցար: (Կասկածոտ) Զըլլա՞ թէ արդէն խմեր ես:

Սիրան — (Լիասիրտ ծիծաղելով կը նետուի բազկաթոռի մէջքին, զրեթէ պառկած, տարածած թեւերով) Հապա՛, հայրիկ, խմեր եմ. հա, խմեր եմ, խմեր եմ:

Հայր — Ե՞րբ. ատ ի՞նչպէս, որ ես չիմացա: Գողու՛նի: (Ծիծաղելով) Հա՛, հա՛, հա՛, հարբե՛ր ես:

Տիրուհի — (Գլխարկով ճակտի դռնէն) Վա՛յ, հայրիկ, քէֆդ տեղն է:

Հայր — (Միշտ ծիծաղելով) Սիրանը... Սիրանը հարբեր է:

Տիրուհի — Զէ՛ հա: (Աղջկան դառնալով) Սիրան...

Սիրան — Ընտիր, ընտիր գինի:

Հայրը — (Միշտ ծիծաղով կը վերցնէ շիշը) Գողցեր է գինիէս, գողցեր է: Ա՛յ, չէի կրնար երեւակայեր: (Գոլըս):

Տիրուհի — (Գլխարկով, հովանոցը ձեռքին՝ կեցած է աղջկան դէմը, աչքերը անթարթ անոր դէմքին):

Սիրան — (Կամաց մը կը ըստըմանա ու կը նստի. հանգիստ) Իմ վիճակս ելաւ, Տիրուհի:

Տիրուհի — Այո՛, կը տեսնեմ:

Սիրան — Ուրախ չեմ:

Տիրուհի — (Մտածկոտ) Ուրեմն դէպի սիրած սարեւրդ... (Հեզկոտ) Խեղճ Սահակ:

Սիրան — Է՛, ինչո՞ւ խեղճ. ես անոր ի՞նչ էի տալու. կ'անցնի քանի մը օր, կը վարժւի, վերջացաւ զընաց:

Տիրուհի — (Գլխով կ'ընէ) Հը՛մ: Հօրդ համար ալ մեծ անակընկալ է ըլլալու. այնպէս սորված է քու թեկդ տակ ու քու հոգածութեան:

Սիրան — Իմ պարտքս կատարեր եմ ես, կարծեմ:

Տիրուհի — Անշուշտ. հիմա ալ կարգը նւարդինն է. նըկարչութիւն-մկարչութիւն, ատոնք դարտակ բաներ են, հարուստ մարդու ժամանց. թող նստի տունը ու տունը պահէ:

Սիրան — Ոչ. ինչո՞ւ: Ես նւարդի համար կ'աշխատիմ նորէն հեռուէն ալ, որչափ որ կրցաւ. թող շարունակէ, թող առաջ ելթա...

Տիրուհի — Այնպէս որ կը ֆնա միայն հիւանդը. անոր գործը գէշ եղաւ: Առանց քեզի ան չի դիմանար այս տան մէջ: Հոգին կը հանեն:

Սիրան — Է՛, ի՞նչ ընեմ. քիչ մըն ալ թող միւսները մտմտան: (Դրզուած) Վերջապէս... ես ալ մարդ եմ վերջապէս: Ա՛յ, որ այսպէս ետ կը նայիմ անգամ մը իմ ապրած կեանքիս. ինչի՞ է նման. ա-

նապատ. մանր-մունր հողեր, ցաւեր, ու գորշ, գորշ: Ո՛չ, ո՛չ, ալ չեմ կրնար, ալ չեմ ուզեր. ես ալ ունիմ իմ պահանջներս, ես ալ կ'ուզեմ զգամ ու ապրիմ: Ես ալ կ'ուզեմ ապրիմ, Տիրուհի, կը հասկընաս, ես ալ կ'ուզեմ ապրիմ: Կ'ուզեմ ապրիմ ինծի համար, վերջապէս անգամ մըն ալ ինծի համար:

Տիրուհի — (Ընկճւած) Ապրէ, ապրէ, պէտք է ապրի:

Սիրան — Բայց դժէն ինչու այդպէս: Ուրախ չեմ:

Տիրուհի — Է՛, թող ինծի: Նախանձ:

Սիրան — Անխելք:

Տիրուհի — (Դառն) Չէ, կատակ չէ ըրածս: Այս օրընէ մեր ճամբաները ալ կը բաժնւին իրարմէ:

Սիրան — Ինչո՞ւ:

Տիրուհի — Մինչև հիմա կարծեր էի, մենք միշտ ենք զոյգ երթալու: Ու պիտի համոզւած էի, որ այդ բոլորը զայրոյթի, բողոքի ալիքներ են միայն, որ կու գան ու կ'անցնին սրտիդ վրայէն, ինչպէս եկեր ու անցեր են իմ վրայէս: Ես քեզի ալ ինծի նման կարծեցի. ինծի նման անընդունակ ապրելու ինքդ քեզի համար, ինծի նման միայն աշխատաւոր ձեռք մը ուրիշներու կեանքը դիւրացնելու: Սխալեմ եմ. քու մէջդ կ'ըննէ նստած. ապուշը միայն ես եմ եղեր աշխարհիս երեսին:

Սիրան — (Վրա իյնալով՝ կարեկցոտ) Տիրուհի, Տիրուհի...

Տիրուհի — (Երեսն ու իրմէն հեռու պահելով) Ա՛, ո՛չ. իզուր: Դուն կը խղճաս ինծի: Ատիկա վնաս բան է, քեզի համար շատ է վատ: Խղճալը շատ աւելորդ ու շատ անյարմար բեռ է իրեն համար ապրիլ ցանկացողին: Ով իրեն համար ապրիլ կ'ուզէ, խղճալը պէտք է մէկդի դնէ: Գնա՛ քու ճամ-

բաղ ու ետ մի նայիր երբէք. երբէք, ոչ ինծի,
ոչ միւսներուն: Այդ ճամբով դացողը ետ նայիլու
չէ. յիշէ՛ Դովտին կինը. քարէ արձան կը դառնաս:

12.

Սահակ — (Արագ կը նետւի ներս) Ահա և ես: Որ ըսի
չեմ ուշնար:

Սիրան — (Ծուզւած ու չոր) Այդպէս վստահ ես, որ
չես ուշացեր:

Սահակ — Անշուշտ: Փողոցին անկիւնն ալ տեսայ ձեր
հիւրը, որ կ'երթար:

Սիրան — Իսկ ինծի կը թւի, որ շատ ուշացար, շատ:

Սահակ — Է՛հ, կըքով մի խօսիր. դեռ հազիւ. կէս ժամ
անցաւ: Տես, այնպէս շտապեր կմ: Ձգէ: Երևի
բարկացեր ես, որ չլսեցի քեզի, բայց վերջապէս
երեխա չես. պէտք է հասկնայիր, որ պարտական
էի երթալու:

Տիրուհի — Պարտական, պարտք: Ի՞նչ բան է պարտքը:

Սահակ — (Կատակով) Պարտքը...

Տիրուհի — (Սիրանին) Ինչո՞ւ ես անհանգիստ: Քաջ
եղի՞ր, անփոյթ ու ետ մի նայիր. յիշէ՛ Դովտին
կինը... (Դուրս):

13.

Սահակ — (Զարմանքով ու ծիծաղով) Ի՞նչ կ'ըսէ այդ
աղջիկը:

Սիրան — (Խեղճ) Չգիտեմ:

Սահակ — Դեռ բարկացած ես: Արժէ՞, հոգիս: Աղէկ,
թող, կը բարկանաս մէկ ուրիշ անգամ: Հիմա
այնպէս, չգիտեմ ինչու, սիրտս տեսակ մը լիքն
է, ու հետդ խօսիլ կ'ուզէի. եկ՛ուր, նստէ:

Սիրան — (Սեղանին վրա բանով մը զբաղւած. թի-
կունքը տղուն) Սահակ:

Սահակ — Հա՛:

Սիրան — Քեզի բան մը ունիմ ըսելու:

Սահակ — Հապա՛:

Սիրան — (Կէս մը դէպի տղան դառնալով) Չգիտեմ
ինչպէս արտայայտեմ միտքս, որ ինծի սխալ
չհասկընաս: Դուն գիտես, որ քեզի սրտանց կը
համակրիմ ես, բայց... բայց պէտք է որ անգամ
մը պարզ խօսիմ:

Սահակ — (Անհանգիստ) Ի՞նչ բան է ատիկա:

Սիրան — Ոչինչ. չվշտանաս. միայն ինծի կը թւի, որ
մենք իրար խօսք ենք տւած իրարու. մէջտեղը
կարծես թիւրիմացութիւն մը կայ, տեսակ մը...
Ես ու դու, անշուշտ, շատ լաւ բարեկամներ ենք,
շատ լաւ ընկերներ, անշուշտ. բայց... բայց ա-
մուսնական կապ՝ ոչ: Չես նեղանալու, չէ՞, որ
այսպէս պարզ հետդ կը խօսիմ. ես պարտական
եմ քեզի հետ պարզ ու անկեղծ ըլլալու. այնպէս
չէ՞: (Քիչ մը լուռ): Այնպէս չէ՞:

Սահակ — (Յրւած) Ինչպէ՞ս:

Սիրան — Ինծի կը հասընաս չէ՞: (Քիչ մը լուռ): Այն-
պէս նկատէ, որ մեր մէջ ոչ այն հին խօսակցու-
թիւնն է տեղի ունեցեր, ոչ ալ այս: Այո՞:

Սահակ — Ինչպէս որ կը կամենաս:

Սիրան — Եւ մեր յարաբերութեան մէջ ոչինչ պէտք
չէ փոխիլ: Ինչպէս առաջ:

Սահակ — Ինչպէս որ կը կամենաս:

Սիրան — Գիտե՞ս, բարեկամութեան համար բոլորու-
վին ուրիշ տեսակի մարդիկ կը յարմարին իրա-
րու, ամուսնութեան համար ուրիշ: Ես ու դու
միշտ հրաշալի բարեկամներ ենք եղած իրարու:

ու այդպէս ալ պէտք է որ մնանք: Այնպէս չէ:
Սահակ — Ինչպէս որ կը կամենաս:

Սիրան — Շատ, շատ շնորհակալ եմ քեզմէ: Ուսերէս
կարծես ահագին բեռ մը դուրեցիր: Շնորհակալ
եմ քեզմէ շատ, շատ, անչափ: (Դուրս):

14.

Սահակ — (Քարսւցած կեցած է աչքերը մէկ կէտի.
վերջը կամաց կը մօտենա սեղանին ու դանդաղ
շարժումով մը կը վերցնէ զլիստրկը):

Նւարդ — (Կը մտնէ, կը նայի շուրջը: Լուրջ ու մը-
տածկոտ կը մօտենա տղուն) Սահակ, քոյրս ին-
չո՞ւ այսպէս տխուր է այս քանի օրը: Ի՞նչ կը
կարծես:

Սահակ — (Բեկլւած) Չգիտեմ:

Նւարդ — Իսկ ես գիտեմ. ես հիմա կը հասկընամ.
մենք ենք, մենք անոր ոտքերը կապողը. մենք
բոլորս՝ եղբայրս, քոյրս, ես: (Խորհրդաւոր) Ես
հիմա գիտեմ:

Սահակ — Այո... կապողը: (Առանց անոր նայելու)
Մնաս-բարձր, Նւարդ:

Նւարդ — Կ'երթնա: Բայց ոչ. ես չեմ ուզեր, որ մեզի
համար ան դժբաղդ ըլլա: Չէ, Սահակ, պէտք չէ,
որ քոյրս դժբաղդ ըլլա:

Սահակ — Թող... Թող ըլլա... երջանիկ (Կը բղձկի
ու զսպել ջանալով կ'ուզէ դուրս):

Նւարդ — (Յուզւած ու յամառ) Չէ, չէ...

Սահակ — Թող ըլլա երջանիկ: (Տխուր ու խորունկ)
Մնաս-բարձր, Նւարդ: (Լալով կը թօթուէ անոր
ծեղքը ու դուրս):

Նւարդ — (Ապշած ու յուզւած կը նայի ետեւէն):

Երրորդ արար

մանկմը զին վաճառք մեկըստ զմեկ11.

Սիրահ — (Կը համըն շապիկները սեղանին վրա ու
կու տա Արթինին, որ թեթեւ մը կը նայի օծիկի
քանաւածքին ու կը ղնէ իրար վրա): Երեք, չորս,
հինգ, վեց, աս ալ եօթը. երեք հատը անցած
անգամ տարի, եղաւ տասը. մնաց երկուքը: (Սե-
ղանէն ետ քաշելով եւ խոր շունչ մը ամենով
տեսակ մը գրգռած) Ան ալ ետքը. չկրցա հաս-
ցնեմ. այս քանի մը օրը... այնպէս գործերս...
գլուխս խառն էր շատ: Ու տկար եմ քիչ մը:

Գալուստ — (Փաթլթերով շապիկները իր սեւ կապո-
ցին մէջ) Զէ, հիւանդանալը աւելորդ է. քեզի
պէս աղջիկը իրաւունք չունի հիւանդանալու:
Աստուած կը պահէ քեզի. ամբողջ տան մը նեցուկն
ես դուն, պառաւ հայրիկիդ, աղբար-քուրիկիդ:
Աստուած է օրհնեք քու ծնունդդ:

Սիրան — (Բարկացած) Հապա, օրհնենք է:

2.

Մարիամ — (Կողմնակի դոան մէջ) Դեղս դեռ չեկաւ,
Սիրան: Բարե՛, գալուստ:

Գալուստ — Բարև: Նորէն դեղ:

Սիրան — Դեղագիրը տւի հայրիկին, որ շինել տա:

Մարիամ — (Ներսիս ժաննեղով) Օ՛ֆ, ինչո՞ւ ես թողեր
անոնց վրա. անոնց որ մնա՛ աասը տաբի սպա-
սէ. հոգեբնի՞ն է: (Նստոնեղով, հիւանդ) Վա՛յ:

Գալուստ — Գիտես, այդչափ դեղը աղէկ չէ:

Սիրաճ — (Նեղսիրտ) Հազար անգամ ըսեր եմ՝ դեղ ու բժիշկ փոխելով բան չըլլար:

Մարիամ — (Դրզուած) Է՛, ան մէկալ բժիշկը ոչինչ չէր հասկընար. աս մէկը նորէն բանի մը նման է, կարծես: Տեսնենք: Է՛, ճակտիս սև են գրեր, Գալուստ:

Գալուստ — Կ'անցնի. աս ալ կ'անցնի: Շուտով կը հաշտեցընենք քեզի մարդուդ հետ, կը հանգստանաս, կու գան ուրախ օրեր:

Մարիամ — Ինծի համար ուրախ օրեր չկան: Ուրախ օրերը Աստուած տւեր է ուրիշներուն, տւեր է ասոնց, տւեր է ամենուն, մոռցեր է միայն ինծի: Դուն իմ մարդս չես ճանչնար. անիկա մարդ չէ, դէ է անիկա. սատանան հաշտի անոր հետ: Ախ՛, Աստուծ կրակին գա, որ ինծի աս օրը հասցուց:

Գալուստ — Մի՛ ըսեր, մի՛ ըսեր:

Մարիամ — (Հացկոտ) Է՛, երբ պիտի Աստուած մահ տա ինծի, որ աղատւիմ: Ե՛ս ալ, ասոնք ալ, աս աղջիկն ալ:

Սիրաճ — Մարիամ:

Մարիամ — Գիտեմ, գիտեմ. ես բեռ եմ ամենուն վրա, բեռ ե քեզի համար: Եւ վերջապէս ո՞վ կ'ուզէ մինչև վերջը իր զխոն ինծի նման անպէտք, տրանջող ու ցաւազար կնիկ մը ունենալ: Կը մեռնիմ, կը մեռնիմ՝ կ'ազատիք ամենքդ ալ:

Գալուստ — (Ոտքի ելնելով ու պատրաստուելով իր կապոցը վերցնելու) Աստուած իր ստեղծածը երբէք չի մոռնար, Մարիամ: Ատանկ սև մի նայիր աշխարհքին. ատիկա մեղք է, մեծ մեղք: Տես, ունիս հայր, եղբայր, քոյրեր:

Մարիամ — (Արհամարանքով) Է՛, ո՞վ որո՞ւ. ամեն

մարդ իր համար է միայն: Հնա, աս աղջիկը, նայէ, ուրիշ բան է: Եթէ քովս աս աղջիկն ալ որ չըլլար՝ ալ չգիտեմ ինչ կ'ըլլար իմ վիճակս:

Սիրաճ — (Ղոճոճ) Հերիք է, Մարիամ, հերիք է. վերջացուր:

3.

Նւարդ — (Արագ կը նետուի ներս՝ կուրծքն ու մարմինը մեծ զոզնոցի մը մէջ. ձեռքին սաման մը: Մտերիմ ժպիտով գլխով կ'ընէ Գալուստին կը մօտենա Սիրանին) Այսչափ հերիք է, բըժնձը:

Սիրաճ — (Կը նայի վայրիվերո) Հերիք է:

Գալուստ — (Որ նայաւծքովը կը հետեւէր աղջկան) Տեսէք, տեսէք. ա՛յ, իմ անուշիկ սիրունիկս, այս ի՛նչ հիանալի տանտիկին ես դարձեր: Տեսնեմ: (Տեսակ մը շուրջը դառնալով) Տեսնեմ:

Մարիամ — (Ժպտում) Հնա, աս երկու օրը ախորժակի է եկեր. ինկեր է Սիրանին ետեւէն, թէ ձգէ՛ ես եմ եփելու, թող սորվիմ:

Գալուստ — (Քնքշանքով կը շոյէ աղջկան մազերը) Սորվէ, աղջիկս, սորվէ, ոսկի մազերդ սիրեմ: (Նրազկոտ, հստաչանքով) Իսկը, իսկը, մայրդ. Աստուած ողորմի հոգուն: Դէ՛, մնաք բարով:

Մարիամ — Ինծի հայէ, Գալուստ, չէի՞ր կընար անգամ մը դեղարանը հանդալիս:

Գալուստ — Հանդալիմ:

Մարիամ — Հոգիդ սիրես, կ'ըսես որ... (Միասին դուրս):

Նւարդ — (Կեցած է լարած, մէյ մը ծնորի ամանին, մէյ մը քրոջը նայելով. բան մը ըսել կուզէ, բայց կը դժարանայ): Սիրան... Գալուստին ըսէր, որ ինծի համար ալ բերէ այդ օձիկներէն. դժար բան մը չէ. դուն ալ որ բիշ մը օգնես, կարգին կը բանիմ:

Սիրան — (Կը շտկի, շեշտ կը նայի քրոջը, որ զուլսը կը կախէ ու կը խաղա ըրինծին հետ. Բիշ լուռ. Բայլ մը անոր մօտենալով) Ըսէ, նայիմ, քեզի ի՞նչ է պատահեր: Այդ փոքրիկ գլխուդ մէջ բաներ մը կը դառնան:

Նւարդ — Ոչինչ, ի՞նչ պիտի ըլլա, կ'ուզեմ բանիմ:

Սիրան — Եւ ինչո՞ւ:

Նւարդ — Դուն ինչո՞ւ կը բանիս:

Սիրան — Ես... ես ուրիշ. Հապա նկարե՛լդ:

Նւարդ — (Անհանգիստ) Ան... ան... դեռ... առայժմ. չգիտեմ, տեսնե՞ք: (Յանկարծ կտրուկ) Է՛, ձգէ, ձգէ: Մէկ կողմ դիւր հիմա ինծի. հիմա իմ մասին խօսելու ժամանակ չէ. հիմա...

Սիրան — (Դժիւ) Հապա:

Նւարդ — Ո՛չ, Սիրան, ո՛չ. չեմ ուզեր, կը լսեմ, չեմ ուզեր. ալ մի՛ մտածեր իմ մասին. հոգ մի՛ ըներ, մի՛ մտածիր մեր մասին: Որքան մեղի համար չարչարե՛ր ես՝ հերիք է: Չարչարե՛ր ես ամբողջ երեք չորս տարի մայրիկի հիւանդութեան ժամանակ: Անկէ ետքն ալ չարչարե՛ր ես մեղի համար՝ Մաւրիամը, եղբայրս, ես: Ալ հերիք է: Կ'ըսէիր, որ քեզի համար չես ապրած, որ քեզի ոչինչ չի յաջողիր, որ անբախտ ես: Սնւտ է, գնա, տես:

(Ոգետրած) Գնա, Սիրան, գնա. ոչինչ հողդ չընես. ես կ'ընեմ բոլոր ձեռքէս եկածը: Գնա այդ քու սիրած լեռներդ, հոն դիմացը, որ Օհանէսն ալ այնչափ կը սիրէ: Ա՛խ, ի՞նչ լաւ, անմահ տղա է Օհանէսը: Ես կ'ուզեմ, որ դուն երթաս, կ'ուզեմ, որ դուն գո՛հ ըլլաս, բաղդաւոր. ըլլաս ուրախ, երջանիկ: Գնա Սիրան, գնա:

Սիրան — (Որ կը լսէր լուռ ու աչքերը լայն բացած, յանկարծ կրկնի ըստն ու անգուսպ ծիծաղ մը: Ու ծիծաղին մէջէն) Հա՛. այդպէ՛ս... այդպէ՛ս ես վճռե՛ր... Դէ՛շ չէ... Դէ՛շ չէ... Բաղդաւոր, երջանիկ...

Նւարդ — (Ապշած) Ինչ կա հոստեղ խնդալու:

Սիրան — (Յանկարծ խնդուքը կտրելով ու հրամայալով) Գնա, գնա դուն ինքդ. գնա ու բրինձդ լըւա՛:

Նւարդ — Բայց... ես...

5.

Սահակ — (Ներս մտնելով) Կարելի՞ է:

Սիրան — (Ստուն) Վա՛յ. խնդրեմ: (Հեզնոտ) Այս անգամ արդէն ճիշտ ժամանակին եկար:

Սահակ — Ինչպէ՛ս: Մի վախճար՝ ես քեզի չեմ անհանգստացնելու, վայրկեան մը միայն: Ա՛յնպէս, փոքրիկ հաշիւ մը, որ պէտք է կարգադրէի:

Նւարդ — (Կամսաց մը կ'ելնէ դուրս):

6.

Սիրան — Հաշիւ:

Սահակ — (Սեղանին վրա քանի մը ոսկի դնելով) Ասիկա առե՛ր եմ քեզմէ՛ զանազան ժամանակ: Ու-

զեցի երէկ բերեմ, բայց որչափ այս ու այն կողմ
ինկա՝ չկրցա ամբողջացնեմ: Շատ շնորհակալ եմ:
Սիրան — (Դառն ժպտով) Կը հասկընամ, իհարկէ:
Փոքրիկ հաշիւները պէտք է մաքրեն: Աղէկ: Ու-
րեմն... Ուրեմն վճուր ես մաքրես ինծի հետ քու
բոլոր հաշիւներդ:

Սահակ — (Ուսերը ցնցելով) Վճուրը ես չէի, դուն
վճուցիր:

Սիրան — Բայց խոստացար՝ որ բարեկամ ենք մնալու:

Սահակ — Վրձա կը խնդաս, Սիրան: (Հուրջ) Ես այս
տան մէջ այլ ես գործ չունիմ: Ես... ես... է...
(Դէպի դուրս):

Սիրան — (Հրամայական) Սահակ:

Սահակ — (Կանգ առնելով) Ի՞նչ է:

Սիրան — Մօտ եկուր:

Սահակ — Է՛, ի՞նչ հարկ կա: Թող ինծի, Սիրան, թող
ինծի՝ երթամ:

Սիրան — Ո՛չ, չես երթար:

Սահակ — Կը տեսնեմ, ինչպէս քու ձեռքիդ մէջն եմ
դնու: Ես վճուր էի դամ, յանձնեմ ու հետանամ:
Այս վայրկեանիս ալ չեմ ուզեր մնամ. աւելորդ
տեղը իրարու սիրտ պիտի ծակենք: Բայց... բայց
դուն կ'ըսես՝ ոչ. և անգամներ եմ, չեմ կրնար
երթար, չեմ կրնար՝ իմ բոլոր կամքիս հակառակ:
Ա՛խ, Սիրան, դուն հետս շատ գէշ խաղ խաղա-
ցիր, շատ:

Սիրան — Խնդ:

Սահակ — Բայց ոչ, ոչ. ես քեզի չեմ մեղադրեր, ոչ:
Քեզի խելքէ հանեցին:

Սիրան — Ինծի:

Սահակ — Կը կարծես ես աչք չունիմ: Ես առաջւնէ
ալ այդպէս բան մը զգացեր էի կարծես: Անիկա

առաջին օրէն իր օդերը փաթեց քու շուրջը.
բայց ես վստահ էի քու վրադ, վստահ, ինչպէս
Աստուծու վրա: Բայց ոչ, ոչ. ես քեզի չեմ մեղա-
դրեր, երբէք: Մեղաւորը ես եմ. գիտեմ. ես
հէ՛ր, ան ուր. մասնագէտ մարդ, ձեռներէց, բաց
ապագա, իսկ ես. խեղճ-ողորմելի սրբազրիչ մը.
Ես ի՞նչ:

Սիրան — Ե՛տքը:

Սահակ — Է՛, գիտեմ. գիտեմ որ քեզի արժանի
չեմ: Բայց ինչո՞ւ ինծի յոյս տւիր, Սիրան. ինչո՞ւ
ինծի քեզի կապեցիր. ինչո՞ւ թողուցիր, որ ես քու
մէջդ մարմնացնեմ իմ ամբողջ կեանքս. ինչո՞ւ,
եթէ այսպէս մէկ հարւածով խորտակելու էիր բո-
լոր յոյսերս, միութեանքս, կեանքս, բաղա՛ւ: Ոչ.
դուն միայն իմ սէրս չէ, որ ոտքի տակ տւիր,
այլ և ամբողջ հաւատս. ալ ոչ մէկ մարդու չեմ
հաւատար ես, ալ ոչ մէկ բարութեան չեմ հաւ-
տար ես, ալ չեմ հաւատար ոչ մէկ վեհութեան,
ոչ մէկ անձնւիրութեան. բոլոր մարդիկը նոյն են,
միայն իրենց հաճոյքը. բացառութիւն չկա. առե-
րևոյթս է միայն:

Սիրան — Ըսէ, ըսէ, իրաւունք ունիս: Վերջը:

Սահակ Ո՛չ, Սիրան, ես քեզի չէ, որ կը մեղադրեմ: Ո՛չ:
Երևի կեանքն է այսպէս: Բայց եթէ հիմա սիրտս
տեսնել կարողանայի՛ր: Ալ ինչո՞ւ եմ ապրելու.
իմ կեանքս արդէն երբէք ոչ-մէկ խորհուրդ չէ
ունեցեր. չէ հետաքրքրեր ոչ-ոքի. իմ սառն, իմ
միայնակ կեանքս: Դուն էիր միայն, որ ձեռք
դպցուցիր, դուն էիր միայն որ ջնջումէի՛ն ու
յոյս թափեցիր մէջս, որ թափ տւիր հոգիս, հա-
ւատ ներշնչեցիր: (Յուսահատ) Ինչո՞ւ ես թոյլ
տղա եմ, գիտեմ. կեանքի համար անպէտք, գի-

տեմ. բայց ինչո՞ւ այսպէս երեսիս զարկիր իմ
չնչին ու անպէտք ըլալս. ես գոնէ պատրասքի
մէջ էի, ես գոնէ կարևորութիւն էի տւեր ինծի.
չէ՞ որ դուն, քու հոգիդ ունեցող կին մըն էր ին-
ծի կապած: Եթէ գիտնաս՝ ինչպէս հպարտ էի
ես... (Արտասուքից խեղդելով) Ես քեզի կը պաշ-
տէի, ես քեզի աստուած էի շինեւ... (Յանկարծ
ընդհատելով) է, չգիտեմ, ինչու այս բոլորի մա-
սին քեզի կը խօսիմ հիմա. ինչո՞ւ ստիպեցիր, որ
խօսիմ. հաճո՞յք կ'ըզգաս միթէ, որ ինծի աւելորդ
անգամ մը կը նւաստացընեմ առջեդ: Թո՛ղ, թո՛ղ
երթամ: Երջանիկ եղիր, եթէ կրնաս. կը ցանկամ՝
որ երջանիկ ըլլաս. բայց պարզ ըսեմ՝ քեզի՝ չեմ
հաւատար, որ երջանիկ ըլլաս: Ան... այն միւսը
քեզի համար չէ: Իսկ եթէ պատահի... որ քեզի
օր մը թշուառ զգաս, եթէ պատահի, որ վշտակից
մարդու մը սիրտ բանալու պէտքը ունենաս, յի-
շէ՛ այն ատեն ինծի, յիշէ, որ կա մէկը, որ միայն
քու յիշատակովդ կ'ապրի, քու անունովդ... Մի
վախնար, ես անհանգիստ չեմ ըներ քեզի. ալ աչ-
քիդ անգամ չեմ երևար. հեռո՞ւ, որքան կարելի
է հեռու...

Սիրուն — (Որ մինչեւ հիմա կը լսէր խոժոռ ու ան-
շարժ, յանկարծ զայրացկոտ, հատու շարժու-
մով մը կ'ենէն ոտքի) Ո՛չ. այս բոլորը վեր է իմ
ուժերէս, վեր է, վեր... (Ու կանգ կ'առնէ բռնկեց-
ները սեղմած, աչքերը անթարթ):

Սահակ — (Վախցած) Ներէ, Սիրուն, եթէ քեզի վշտա-
ցուցի: Դուն էիր ինծի խօսիլ տուողը: (Ու ինքն
ալ կը կենա անոր դէմը շար ու անշարժ, չիմա-
նալով ինչ ընէ):

Կը մտնէ Յակոբը, ետեւէն հայրը:

Յակոբ — (Գլխարկը հանելով) Ես մարդու վրա մէկ
անգամ որ նայիմ՝ հերիք է: Հը, հիմա կը տես-
նէ՞ք, որ կ'ըսէի:

Հայր — Դէ, ըսէ, հոգի հանեցիր. ի՞նչ է որ:

Յակոբ — Ոչինչ, ի՞նչ պիտի ըլլա: Տեսած օրէս չսի-
րեցի ես այդ մարդը. այդպէս եսական, ինքնա-
վստահ, քիթը վէր: Եւ վերջն ալ այսպէս խայ-
տառակ կերպով ինքըզինքը ծախէ, այսպէս ափ-
աշկաւրա մի-երկու հազարի համար:

Սահակ — Ատ հիվ, է:

Յակոբ — Ով պիտի ըլլայ: Ա՛յ, ձեր յարգած ու փա-
ռաբանած պարոն Ծալեանը: Դուք դեռ ձեր գըլ-
խուն դրէք ու անոր տափակ ֆրազներովը հի-
ացէք:

Հայր — Ի՞նչ է եղեր որ Ծալեանը:

Յակոբ — Յովսէփեանին աղջիկը գիտե՞ս, չէ՞, սոս մեծ
քիթովը: Դէ, աչնիդ լոյս. շուտով հարսնէն էք
դառնալու: (Չարախի՛նդ) Հը՞, ի՞նչ կ'ըսես, Սի-
րուն:

Սիրուն — (Հանգիստ) Աղէկ. դեցո՞ւք թէ. չգիտեմ ի՞նչ
կա հոտ զարմանալու:

Հայր — Շիտակ կ'ըսէ, ի՞նչ ես իրար անցեր. շնորհ-
քով աղջիկ, վրան ալ հարստութիւն:

Յակոբ — Շնորհքով, այո. մինչև անգամ չափազանց
շնորհքով. այնքան շնորհքով, որ իր շնորհները...
Բայց, է, ի՞նչ փաս. քիչ կան կոտորաւոր ա-
մուսիններ. գոնէ ասոր կոտորները ոսկիէ պիտի
ըլլան:

Սիրան — (Զգաւանքով) Ամօթ է: Չէ՞ որ դուն էիր շարունակ Յովսէփեանի աղջիկը գովողը: հիմա եղաւ գէշ: Ատոր կ'ըսեն՝ աղտոտ ու զզուելի բամբասանք: (Դուրս):

Յակոբ — Բամբասանք: Հա՛, ատիկա էր պակաս, պիտի բամբասէի որեւէ կարիէրիստ Ծալեան մը:

Հայր — Գնա՛, գնա՛ բանիդ: Ծանօթ տղա է. ի՞նչ հարկ կա գէշ-մարդ ըլլալու: (Դուրս):

8.

Յակոբ — Տեսա՞ր դուն ճարպիկ մարդը: Գործերը շտկեց, քաշեցաւ մէկդի: Ասկէ ետքը պատրաստ դրամ. կեր, խմէ ու քէֆդ նայէ:

Սահակ — (Տեսակ մը սթափելով) Կեցի՛ր. ուրեմն սա հաստատ վերջացած բան է:

Յակոբ — Հապա ի՞նչ, Թէ՛ կը կարծես պիտի սպասէր, մինչև երթայիր ու քու բարեհաճութիւնդ յայտնէիր:

Սահակ — Խելքս ոչինչ... ոչինչ չի կտրեր: Եթէ այդպէս է, ես... (Յանկարծ կ'ընդհատէ):

Յակոբ — Դուն ի՞նչ:

Սահակ — Ես այս վայրկեանիս մեծ սխալ մը ըրի, մեծ, ապուշ սխալ մը:

Յակոբ — Ի՞նչ սխալ: (Անփոյթ) Է, ի՞նչ ալ որ ըլլաւ. հոգդ մի՛ ընիր. քու ամբողջ կեանքդ մեծ ապուշութիւն մըն է արդէն ինքնին. քո՛ւ ու իմ, ու մեր նմաներուն: Ճարպիկ պէտք է ըլլաս, ճարպիկ, այս աշխարհիս երեսին, ու միայն քու մասին պէտք է մտածես: Ինչացո՛ւ է խելքը, տաղանդը, հասարակութեան ցաւերուն համար չարչըրիւր, ուրիշներու մասին մտածելը. ինչացո՛ւ

է հողեկան բարձրութիւնը, նուրբ զգացումներ ունենալը: Ահա՛, ա՛յ, գրպանսիս ծակ կը պտտինք քեզի հետ:

Սահակ — (Յրիւ) Այո՛, այո՛: Բայց... ուրեմն կ'ըսես. ուրեմն... (Յանկարծակի բռնն ուրախութեամբ) Վա՛հ, այն ատեն, ըսել է, ամէն բան կորած չէ դեռ, կորած չէ դեռ:

Յակոբ — Ա՛յ յիմար, ինչէ՞ր կը խօսիս: Ի՞նչը չէ կորած. խելքդ: (Յանկարծ ականջ դնելով) Լսէ, լսէ. սա իր ձայնը չէ: (Բարկացած) Թա՛ւ: Ո՛չ. սա ասանկ չի վերջանար: Ես քու ոտքդ այս տունէն կը կտրեմ: (Դուրս կողմնակի աջէն):

9.

ձակտի դռներն կը մտնեն Նւարդն ու Օհաննէսը

Նւարդ — (Երկուքս) Խնդրեմ, խնդրեմ: Այո՛, ի՞նչպէս չէ: Այս վայրկեանիս իմաց տամ: (Աշխուժ) Իսկո՛յն, իսկո՛յն (Դուրս կողմնակի ձախէն):

Սահակ — (Ուրախ դէմը կ'երթայ, հանդիսատւոր ու ջերմ) Բարե՛ ձեզի, պարո՛ն Ծալեան: Սա ի՞նչ նորութիւններ, ի՞նչ անակնկալ: Կը շնորհաւորեմ բոլոր սրտովս, կը շնորհաւորեմ:

Օհաննէս — (Զարմանքով) Ի՞նչ բան:

Սահակ — Աղէկ, աղէկ, ալ ի՞նչ հարկ կա ծածկելու. ձեր գաղտնիքը խլեր ենք արդէն: Արդէն գիտենք որ նշանւած էք:

Օհաննէս — (Ապշած) Ո՞վ ըսաւ ձեզի:

Սահակ — «Հաստատ աղբիւրէ», «հաստատ աղբիւրէ», ինչպէս որ կ'ըսենք մենք մեր լրագրական ոճով:

Օհաննէս — Երևի, օրիորդ Սիրանը...

Սահակ — (Ժիծաղելով) Դիցուք, դիցուք, և օրիորդ Սիրանը, է՛, հիմա ի՞նչ կ'ըսէք. հիմա ալ կը ժխտէք:

Օհաննէս — (Վարան, տեսակ մը դժգոհ) Քանի որ ձեզի յայտնողը ինքը օրիորդն է:

Սահակ — Ուրախ եմ, հաւատացէք, բոլոր սրտովս ուրախ: (Խլելով անոր ձեռքը) Կը ցանկամ ձեզի բաղդաւոր կեանք, յաջողութիւն, երջանկութիւն:

Օհաննէս — (Ուրախ) Շնորհակալ եմ:

Սահակ — Իսկ առայժմ ցտեսութիւն: Մնաք-բարով: (Աշխուժով դուրս):

10.

Օհաննէս — (Նախ զարմանքով կը նայի անոր ետեւէն, վերջը կը ցնցէ ուսերը, գլխարկը կը նետէ սեղանին ու տեսակ մը անհանգիստ կը դառնա հակառակ կողմի դռանը):

Սիրան — (Կը մտնէ ծանր, զուստ ու զուսպ, ձեռք կու տա Օհաննէսին, հնար եղածին չափ հեռու մեկնելով ձեռքը):

Օհաննէս — Սա ի՞նչպէս փոխւեր էք, օրիորդ: Ի՞նչ ունիք:

Սիրան — Ոչինչ, ոչինչ: Շատ ուրախ եմ, որ եկաք այսօր: Շատ շնորհակալ եմ. թէ չէ այս հոգեկան դրութիւնը ալ անտանելի է ինծի: Աս չարչարանք է. վերջը որչափ շուտ, այնքան աղէկ:

Օհաննէս — Բայց ի՞նչ է պատահեր:

Սիրան — Անցած օր... Անցած օր դուք ինծի ինչ որ ըսիք, ինչ որ յայտնեցիք, այդ բոլորի համար ես ձեզի շնորհակալ եմ իմ բոլոր սրտովս. դուք ինծի մեծ, շատ մեծ պատիւ ըրիք ատով. ես հպարտ

եմ ուղղակի, որ շահեր եմ ձեր համակրանքը: Միայն... Միայն չեմ կըրնար... ձեր... ձեր...: Ես վճուրդ եմ երբէք, երբէք չամուսնանամ:

Օհաննէս — (Ապշած) Եւ ինչո՞ւ:

Սիրան — Է, թողէք, ատիկա միեւնոյնն է: Ամեն մարդ իր ճամբան ունի երթալիք. իր ճամբան, իր խաչն ու իր ճակատագիրը: Եւ վերջապէս, իսկապէս ի՞նչ եմ տալու ես ձեզի. միայն խաղաղեմ պիտի ձեր առաջդիմութիւնը. դուք ունիք անապին ծրագիրներ, ձեզի պէտք է դրամ, պէտք է հող, ուրիշները ձեզի բերեն գուցէ. ես իզուր արգելք եմ ձեր ճամբին: Ո՛չ:

Օհաննէս — Բայց իմ փընտրածս ձեր փոխադարձ դժգոհումն է, ձեր ընկերակցութիւնը, ձեր սէրը:

Սիրան — (Գլուխը հակած, յուսահատ) Կան մարդիկ, որոնք այդ բաներուն իրաւունք չունին:

Օհաննէս — Այսինքն ձեզի ի՞նչպէս հասկընամ: (Գլուխը թափ տալով) Է՛, այդ տեսակ հանելուկներէն ես բան չեմ հասկընար: Ըսէ՛ պարզապէս, ուղղակի երեսիս ըսէ՛ որ չես սիրեր. և ես իսկոյն կ'ըտրեմ յոյսս, կ'որեմ ու գիտնամ ընկիքս:

Սիրան — (Լուռ ու յուզւած կը սեղմըրի սեղանին):

Օհաննէս — (Աշխուժ) Չըսէս. չըսէս: (Կը բռնէ ձեռքէն):

Սիրան — (Աղաչանքով) Թողէք ձեռքս, հեռացէք:

Օհաննէս — Թողնեմ. ոչ. երբէք, եթէ կ'ուզես որ թողնեմ, ըսէ՛, ըսէ՛ պարզ:

Սիրան — (Դողալով վշտահար) Ա՛...

Օհաննէս — Ըսէ՛, բառ մը միայն. կը սիրեմ ինծի, թէ ոչ: (Ժիծաղելով) Հապա: Ուրիշ ոչ մէկ պայմանով ես հոսկէ հեռացողը չեմ:

Սիրան — (Ձեռքը ազատելու թոյլ ճիգով) Քանի որ

Կը պահանջէք... քանի որ ուրիշ ելք չունիմ...
քանի որ...

Օհաննէս — (Ժիծաղկոտ ու յաղթական) Դէ, թողէք
այդ քանիւ-որ-նեքը: Կարճ, չուտ. այո՞, թէ՛ ոչ:

Սիրահ — (Վերջին մաքառում մը, շունչը բռնած, ակ-
նաներն ու ջրունցքները սեղմ):

Օհաննէս — էջ:

Սիրան — (Դժևար, քայց հաստատ) Ո՛հ:

Օհաննէս — (Իսկոյն ըսաց կը թողնէ աղջկանն ձեռքըր.
ըռլորովին փոխւած) Ա՛խ: (Քայլ մը ետ. քիչ
լուռ): Ատ արդէն ուրիշ բան է. կը ներէք. ես,
երևի, աւելի իմ զգացումներովս կը տեսնէի,
քան աչքերովս: Ինչէէ. Ներեցէք, որ ձեզի ալ,
ինծի ալ այս յիմար դըռութեան մէջ գրի: Իմ միակ
արդարացումս ան է, որ իմ զգացումներս ղէպի
ձեզի, երևի, շատ խոր են եղած, խոր ու կոյր:

Սիրահ — (Ընդոտտ, բոտն) Ո՛հ, հէմ կրնար, չեմ
 ուզեր, չեմ ուզեր կեղծեմ: Մոտ է. ես ձեզի սի-
 րեր եմ, սիրեր եմ սրտանց, ես կը սիրեմ ձեզի:
 Ես... ես աշխարհիս ամենաերջանիկ կիսը կը դառ-
 նայի, եթէ կարող ըլլայի կեանքս ձեզի կապելու:
 Ատ կ'ըլլար իմ ճշմարիտ կեանքս:

Օհաննէս — Ուրեմն... ուրեմն...

Սիրան — Երնէկ անոնց, որոնք շատ աջ ու ձախ չեն նայիր, երբ ապրիլ կ'ուզեն. ատոնք առողջ մարդիկն են: Ա՛յ, դուք ալ ատոնցմէ էք, պարոն Օհաննէս. դուք ալ ուժի մարդ էք. դացէք ձեր ձամբան վստահ ու հպարտ: Դուք պարտաւան չէք խնայելու. դուք պարտաւան էք միայն ապրելու, դուք պարտաւան էք միայն գործելու: Գացէք, աշխատեցէք, ապրեցէք, ապրեցէք: Երանի՛ ձեզի:

Օհանճեա — Աղէկ, եկնւր աշխատինք, ապրինք միասին:

Սիրահ — Ա, ոչ, ես չեմ կրնար ձեր ճամբուղը։ Ինչ
ամբողջ կեանքս անցեր է ուրիշներու համար, ու-
րիշներու հոգերով։ Երևի, արդէն մէջս բնութիւն
է դարձեր։ Ես չեմ կրնար չխնայել։ Ինծի ճամ-
բա քանալու համար պէտք է հրեմ ուրիշները,
պէտք է հրեմ անոնք, որոնց համար ապրեր ես
մինչև հիմա։ Ո՛չ, ամեն մարդ իր ճամբով։ Դուք
ձերը, ես ալ իմս։ Կը ցանկայի միայն, որ մեր
ճամբաներուն վրա պիտրարու հհանդիպէինք մենք

ՕՆԱՆՈՒՄ — զը հասկնամ, Սիրան, ու կը սիրես քու այլ
զթոտ նուրը հողիդ: Քուկիհնեբուդ համար ա
բան մը կը մտածենք, բան մը կ'ընենք, մի վախ
նար: (ծիծաղելով) Բայց ատոր համար կարելի
չկա ճամբանիս դատելու: Չէ, Սիրան, միթէ չէ
զգա ճամբանիս դատելու... որ այս վայրկեա
զգար, որ այս վայրկեանէս... որ այս վայրկեա
նէս... (Յանկարծ կտրուկ) Չէ, ալ բաց չեմ թող
ներ քեզի թեերէս: Այս վայրկեանէս դուն ի
կինս ես:

Սիրան — (Տեսակ մը սարսափած ետ քաշելով)
Դուք ինձի չէք հասկընար, դուք ինձի չէք հաս-
կընար...

Օհաննէս — (Կոտորած) Ուրեմն տակը ուրիշ բան մը
կա. ըսէ, խօսէ, ինչ որ է. ես կը հարթեմ, կ'
հարթեմ ինչ որ ալ ըլլա՛ւ:

ՍԻՐԱՆ — Բնաւորութիւնը դուք չէք հարթեր. դու
չէք կրնար հարթեր ինչ որ իմ կեանքս է եղա
իմ կրթութիւնս, իմ պայմաններս, իմ հոգի
Այսպէս եմ ես. գուցէ ծուռ ու անբնական. բա
միւնսն է, ոչինչ փոխել չեմ կրնար: Թող
ինծի, հեռացէ՛ք, մոռացէ՛ք:

Օհաննէս — Թողնեմ ու հեռանամ... Դուն չը գիտ

ինչ կը խօսիս, Սիրան. դուն չես հասկնար, թէ
ինչ կը պահանջես:

Սիրան — (Սառն) Ես ձեզնէ ոչինչ չեմ պահանջեր:

Օհաննէս — Դուն անկարելին կը պահանջես և՛ քեզմէ
և՛ ինձմէ:

Սիրան — (Քիչ մը կը նայի անոր, դիրքն ու կեց-
ւածքը կը թուլնա եւ կոտորած ծայրնով մը) Ան-
կարելի՛ն...: Ներէցէք, այո՛, անկարելին: Ձէ, ալ
չեմ պահանջեր, (Աւելի խոր ու սրտատուջ) Բայց
կը խնդրեմ, կը պաղատեմ քեզի, Օհաննէս, կ'ա-
ղաչեմ քեզմէ այդ անկարելին: Կտրէ, կտրէ մեր
մէջ ամեն կապ. ալ մի գար, մի խօսիր, մի տես-
նուիր ինծի հետ: Ես այլ ևս ուժ չունիմ քեզի դի-
մադրելու. ես քու ձեռքդ եմ. բայց պէտք չէ, լաւ
չէ. իմ խիղճս չի տանիր. կ'աղաչեմ քեզի: Ի՛մ
սիրուն համար: Եթէ իրաւ որ կը կը սիրես ինծի,
եթէ իրաւ որ կաթիլ մը յարգանք ունիս դէպի
ինծի:

Օհաննէս — (Կեցած է խոժոռ ու քարացած):

Սիրան — Խօսք տուր, խօսք տուր ինծի:

Օհաննէս — (Ուտերը կը ցնցէ):

Սիրան — Ուրեմն խօսք կու տաս:

Օհաննէս — (Ունքերը կիտած) Ուրիշ ի՛նչ կընամ ը-
սեր: Բռնի կարելի չէ:

Սիրան — (Երկիւղած կը մօտենա տղուն ու ձեռքը
մեկնելով) Շնորհակալ եմ: Տէք ձեռքերնիդ ին-
ծի, տէք, մի մերժէք: (Սեղմելով անոր ձեռքը
եւ յագումէն խեղդած) Եւ ներեցէք ինծի:

Օհաննէս — (Վշտաբեկ) Սիրան... Բայց անմիտ բան
է ըրածնիս, Սիրան:

Սիրան — Լռէ, ալ վերջացաւ: Գիտեմ, գիտեմ, որ բա-
ղըս է, որ կը թռչի ձեռքէս:

Օհաննէս — (Ջերմ) Սիրան... Սիրան...

Սիրան — (Յանկարծ կը բարձրացնէ տղուն ձեռքը,
ամուր կը սեղմէ շրթունքներուն, իսկոյն ալ ետ
կը հրէ ու դէմքը կը դարձնէ միւս կողմը. ու-
ժասպառ ու ցած ծայրով) Դէ, գնա, գնա:

Օհաննէս — Բայց ասիկա այսպէս չի կրնար վերջանար:

Սիրան — (Առանց գլուխը դարձնելու. ձեռքի թեթեւ
նշան մը կ'ընէ ու հագիւ լսելի) Գնա...

Օհաննէս — (Վարան ու յուսահատ կեցած է ակրն-
թարթ մը. յանկարծ բոռն շարժումով մը զը-
խարկը կը վերցընէ ու դուրս):

11.

Սիրան — (Կեցած է խորտակած, արծանի պէս ան-
շարժ):

Տիրուհի — (Փաթթած ամբողջապէս իր շալին մէջ՝
կը մտնէ կողմնակի դռնէն, ու նայածքը Սիրա-
նին կը մօտենա խորհրդաւոր, թեթեւ մը ձեռքը
կը դնէ անոր ուսին ու կը շրջնէ) Քեզի ըսի՛
եա չնայիս:

Սիրան — (Ամբողջ մարմնով կը ցընցի, կը բաշէ
ուսը ու կը նայի ետ):

Տիրուհի — (Միշտ շրջունելով ու տեսակ մը շարա-
խնդաց) Ես չնայիս, բար կը կարիս:

(Եւ երկուքն ալ յամառ ու անթարթ կը
նային իրար աչք-աչքի, չար ու վայրի նայած-
քով մը):

ԳՐԻԱՆ Է՛

Քիմիկ, 1903-ին

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0350956

47417